Brott och otrygghet i Skarpnäck

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Innehåll

Förord…… 5

Inledning…….…… 7

Stadsdels- och närpolisområdet Skarpnäck……. 9
Områdets struktur, befolkning och bebyggelse……. 9
Områdets närpolisråd…….…..……. 12

Data och metod……. 13
Polisanmälda brott……... 13
Trygghetsundersökningen…… 16
Intervjuer med nyckelpersoner……. 17
Digitala kartor……. 18

Brottsligheten i området……..……. 19
Övergripande problemnivå……..…… 19
Bilrelaterade brott…… 22
Cykelstölder……..… 26
Bostadsinbrott……. 29
Inbrott i källare- och vindsförråd……. 32
Misshandel…… 35

Tryggheten i området…… 39
Uppfattning om ordningsstörningar…….. 39
Upplevelse av trygghet…..…… 43
Oro att utsättas för brott……... 46
Ordningsstörningar, brottslighet och trygghet…….. 47

Huvudresultat och sammanfattande diskussion……..…. 49
Bostadsområdet Skarpnäcks gård……. 50
Områdets lokala knutpunkter…… 51
Den bilrelaterade brottsligheten…… 52
Den bostadsrelaterade brottsligheten…… 53

Litteratur……. 55

Bilaga…….…….. 56

Förord

Denna rapport om brott och trygghet i närpolis- och stadsdelsområdet Skarpnäck i Stockholm ingår i en serie lokala undersökningar som Brottsförebyggande rådet (BRÅ) genomfört inom så kallade ramprojekt. I ramprojekten har ett antal orter fått olika former av forsknings- och utvecklingsstöd för att utveckla det lokala arbetet med att förebygga brott. Undersökningen ingår också i ett arbete med att utveckla instrument för att studera lokala problembilder. Huvudsyftet är att resultaten ska kunna användas i planeringen av det lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet i Skarpnäck. Dessutom ska resultaten kunna användas för att följa utvecklingen och för att utvärdera de insatser som görs. Många olika förhållanden kan kartläggas i en undersökning av det här slaget. I detta fall används bara några av alla tänkbara infallsvinklar. Undersökningen gör alltså inte anspråk på att vara heltäckande.

Rapportens författare är Malena Carlstedt, verksam vid BRÅ.

Stockholm i augusti 2000

Inledning

Huvudsyftet med denna undersökning är att kartlägga, beskriva och analysera lokala problembilder i närpolis- och stadsdelsområdet Skarpnäck i Stockholm. Undersökningen ger utgångspunkter för planeringen av brottspreventiva och trygghetsskapande åtgärder i området. Undersökningens resultat kan också användas för att studera förändringar och värdera effekter av insatta åtgärder. Undersökningen är således tänkt som en hjälp i planeringen och uppföljningen av det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet i Skarpnäck.

Ett annat syfte med undersökningen är att den ska kunna fungera som ett exempel på en lokal kartläggning av brottslighet och trygghet. Under år 1999 har Brottsförebyggande Råder (BRÅ) givit ut flera idéskrifter om lokalt brottsförebyggande arbete och i dessa skrifter betonas vikten av att det arbetet bygger på kunskap om de lokala problembilderna. I Idéskrift 2. - Kartläggning, problemanalys och prioriteringar, beskrivs också hur man kan gå till väga för att kartlägga lokala problembilder. Beroende på vilka behov som finns kan sådana kartläggningars omfattning variera. I vissa fall, till exempel när olika aktörer är relativt överens om vad som ska prioriteras, är det rimligt att begränsa kartläggningen till att exempelvis gälla enstaka problem eller områden. I andra fall kan det vara värt att göra en mer omfattande inventering av brott och otrygghet. I denna rapport redovisas resultaten av en kartläggning som är av det mer omfattande slaget.

Undersökningen bygger på olika typer av datakällor. Brottsligheten beskrivs i huvudsak utifrån anmälningsstatistik, medan tryggheten beskrivs utifrån en frågeundersökning. Ett antal nyckelpersoner har också intervjuats i undersökningen. Eftersom olika bostads- och befolkningsstrukturer ger olika förutsättningar för problem som brott och otrygghet används också befolkningsstatistik för att inledningsvis beskriva de områden som kartläggningen omfattar.

I rapporten visas också hur man kan presentera brottsligheten geografiskt. I exempelvis England och USA används sedan en tid tillbaka så kallade geografiska informationssystem, GIS, för att presentera brottslighet på digitala kartor. Erfarenheterna visar att sådana illustrationer är mycket användbara i det brottsförebyggande arbetet. Att presentera brottsligheten geografiskt är naturligtvis inte något nytt. I själva verket har nålar och kartor använts i detta syfte i över 100 år. Modern datateknik gör det dock möjligt att presentera sådana beskrivningar mer eller mindre rutinmässigt. Vidare gör tekniken det möjligt att relativt enkelt koppla också annan information till presentationen, information som kan bidra till en analys av vilka omständigheter som gör att brottsligheten fördelar sig i tid och rum på ett visst sätt. Vid BRÅ pågår för närvarande ett forsknings- och utvecklingsprojekt där möjligheterna med att använda GIS för att underlätta analysen av brottsligheten undersöks. I denna rapport presenteras exempel från projektet.

Undersökningen är visserligen av det mer omfattande slaget, men den är för den skull inte på något sätt heltäckande. De åtgärdsförslag som kan följa av en

undersökning som denna är därför begränsade. Exempelvis innehåller undersökningen inga uppgifter om brottslighet och andra sociala problem på individnivå. Följaktligen är underlaget inte avsett att ligga till grund för förslag på sociala insatser för att minska individers benägenhet att utveckla ”kriminella karriärer”. Uppgifter av det slag som ingår i undersökningen är mer lämpade att användas som en utgångspunkt för åtgärder av situationellt slag och för åtgärder för att öka den sociala kontrollen i ett bostadsområde. Det hör dock till saken att åtgärder som gör det svårare att begå brott och som ökar känslan av tillhörighet och delaktighet i ett bostadsområde, i sig kan bidra till att minska nyrekryteringen till brottsliga karriärer.

Stadsdels- och närpolisområdet Skarpnäck

Människors utsatthet för brott och deras upplevelse av otrygghet varierar bland annat beroende på var de bor. Människor som lever i städer utsätts generellt för mer brott och upplever större otrygghet än de som lever på landsbygden. Förutsättningarna för problem av detta slag varierar vanligtvis, både inom städer och mindre områden, exempelvis förortsområden som Skarpnäck.

Hur drabbat ett område är av problem som brott och otrygghet hänger bland annat samman med områdets boende- och befolkningsstruktur. Ett områdes boendeform bestämmer också i stor utsträckning dess befolkningsstruktur. Generellt sett är exempelvis befolkningen i allmännyttans bostadsbestånd socialt och ekonomiskt resurssvagare än befolkningen i småhusområden, medan boende i bostadsrätter i regel hamnar någonstans där emellan. Boendeformer, liksom befolkningsstrukturerer, har vidare betydelse för områdens sociala stabilitet, och allt detta tillsammans påverkar förutsättningarna för problem som brott och otrygghet.

Kriminologer har också påpekat att ett områdes förutsättningar för brottslighet varierar med områdets markanvändning (se till exempel Wikström m fl, 1997). I vissa områden finns i huvudsak bostäder, medan det i andra områden i huvudsak finns arbetsplatser eller centumbebyggelse med affärer, restauranger och knutpunkter för kommunikationer. Eftersom olika typer av markanvändning medför olika typer av aktiviteter (exempelvis nöjesliv, arbetsliv eller hemmaliv) påverkas förutsättningarna för problem som brott och otrygghet.

I detta kapitel beskrivs Skarpnäcks struktur, befolkning och bebyggelse.

Områdets struktur, befolkning och bebyggelse

Skarpnäcks stadsdelsområde överensstämmer sedan första januari 1999 i stort med Skarpnäcks närpolisområde.[1] Området är beläget sydöst om Stockholms innerstad. I området bor närmare 40 000 människor, vilket motsvarar ungefär fem procent av befolkningen i Stockholms kommun. Ungefär hälften av bostäderna i området förvaltas av allmännyttan.

I huvudsak omfattar Skarpnäcks stadsdels- och närpolisområde sju bostadsområden med varierande bebyggelse och befolkningsstruktur. I området finns såväl miljonprogramsbebyggelse som småhusbebyggelse. Närmast Stockholms

[1] Närpolisområdet omfattar dock även områdena Hammarbyhamnen och Danviksklippan, som inte tillhör stadsdelsområdet. Hammarbyhamnen är ett industriområde medan Danviksklippan är ett bostadsområde där endast ca 500 personer är bosatta. Bostadsområdet Danviksklippan ingår av praktiska skäl inte i denna undersökning.

innerstad ligger bostadsområdena Hammarbyhöjden och Björkhagen, längst från innerstaden ligger bostadsområdet Skarpnäcks Gård. Däremellan ligger bostadsområdena Kärrtorp, Enskede, Bagarmossen och Pungpinan (se karta 1). I det följande beskrivs de olika bostadsområdenas karaktär.

I *Hammarbyhöjden* och *Björkhagen* utgörs bebyggelsen i stort sett enbart av flerfamiljshus, varav endast en del tillhör allmännyttan. Bostadsbeståndet består till stor del av smålägenheter. I intervjuerna med nyckelpersoner beskrivs både Hammarbyhöjden och Björkhagen som attraktiva områden med relativt höga boendehyror. Befolkningsstrukturen skiljer sig mellan de två områdena så till vida att pensionärer är överrepresenterade i Björkhagen, medan yngre vuxna är överrepresenterade i Hammarbyhöjden. Den unga befolkningen i Hammarbyhöjden, i kombination med den höga andelen smålägenheter, medför en omfattande in- och utflyttning i området. Nästan 20 procent av befolkningen byts ut under ett år.

Till Hammarbyhöjden och Björkhagen gränsar bostadsområdet *Kärrtorp*. Även i Kärrtorp utgörs bebyggelsen främst av flerfamiljshus, men här äger allmännyttan de flesta bostäderna. Liksom i Björkhagen bor det många pensionärer i Kärrtorp. Här ligger också ett av stadsdelsområdets största affärscentrum med områdets enda systembolag. I nyckelpersonsintervjuerna påpekas att många missbrukare bor och vistas i Kärrtorp.

Sydväst om Kärrtorp ligger bostadsområdet *Enskede*. Ungefär hälften av bostäderna i Enskede är småhus. En stor del av befolkningen i området är barnfamiljer, men där bor också många medelålders utan barn. Angränsande till Enskede ligger *Pungpinan,* med övervägande småhusbebyggelse. Pungpinan är till invånarantalet det minsta området. Där bor knappt 2 000 personer. Andelen barn och ungdomar är hög i detta område. I både Enskede och i Pungpinan utgör personer med utländsk bakgrund endast en mycket liten del av befolkningen. Områdena består i huvudsak av bostäder, där finns inga tunnelbanestationer eller koncentrationer av affärer och restauranger. I nyckelpersonsintervjuerna beskrivs såväl Enskede som Pungpinan som välmående områden med låga problemnivåer.

I öster gränsar Pungpinan mot bostadsområdet *Bagarmossen*. I södra Bagarmossen ligger ett mindre småhusområde, medan ett område med utpräglad miljonprogramsbebyggelse ligger i norra Bagarmossen. Merparten av flerfamiljsbostäderna i området ägs av allmännyttan. Bagarmossen är till invånarantalet det största området. Där bor nästan 10 000 personer. Statistiken för området tyder på en resurssvag befolkning, exempelvis är arbetslösheten hög liksom andelen socialbidragstagare och andelen förtidspensionerade. Variationerna inom området är dock stora. Områdets centrum utgörs av torget Lagaplan, som ligger i anslutning till tunnelbanestationen. Dit är också butiker och restauranger koncentrerade.

Skarpnäcks Gård är det bostadsområde som ligger längst från Stockholms innerstad. Merparten av bostäderna i området ligger på det så kallade Skarpnäcksfältet, som tidigare varit ett flygfält. Bostäderna på Skarpnäcksfältet

byggdes i början av 1980-talet. Vid denna tidpunkt hade stadsplanerarna lärt av misstagen från tidigare förorters betonggrå och likriktade miljöer. Skarpnäcks-fältet byggdes istället som en småskalig stad, med skiftande arkitektur. Områdets restauranger och affärer är utspridda kring Skarpnäcks Allé, huvudgatan i området. I området råder generellt parkeringsförbud och bilisterna är hänvisade till något av de 17 parkeringshusen.

När Skarpnäcksfältet var nybyggt flyttade många unga dit, och idag är en stor del av befolkningen barnfamiljer. I intervjuerna med nyckelpersoner påpekas att stadsdelen har varit norra Europas barntätaste och att de stora barnkullarna nu är på väg in i tonåren. Enligt statistiken är mer än en fjärdedel av invånarna i Skarpnäcks Gård under 12 år. En stor del av dessa barn kommer inom de närmaste åren att växa in i de mest brottsaktiva åldrarna.

En stor del av befolkningen har invandrarbakgrund och befolkningsomflyttningen är hög. Eftersom endast en mindre del av bostadsbeståndet i området utgörs av smålägenheter kan inte omflyttningen i första hand förklaras av trångboddhet, utan det måste finnas andra förklaringar till varför folk väljer att flytta från området. I nyckelpersonsintervjuerna påpekas att det i första hand är personer från medelklassen som under de senaste åren har flyttat från området. I intervjuerna sägs också att området ännu inte har stabiliserats och ”hittat” sin karaktär. Vidare anser flera nyckelpersoner att området har ett oförtjänt dåligt rykte, delvis till följd av massmedias skildringar. Problemnivån i området beskrivs dock som relativt hög. Nyckelpersonerna påpekar också att ungdomar står för en stor del av problemen i området.

Områdets närpolisråd

I Skarpnäcks närpolisområde finns ett så kallat närpolisråd, som är ett samverkansorgan mellan närpolisen och andra aktörer i lokalsamhället. I närpolisrådet ingår, förutom närpolisen också förvaltningschefen för stadsdelsområdet, representanter för de stora bostadsbolagen samt en representant för hyresgästföreningen i området. Närpolisrådet har således en sammansättning med tyngdpunkt på bostadsrepresentanter. Närpolischefen, som är ordförande i rådet, framhåller också att man utifrån boendet kan angripa många olika typer av problem som rör brott och otrygghet. För närvarande håller man på att utveckla närpolisrådet för att få igång en mer aktiv samverkan mellan aktörer med olika bakgrund.

Data och metod

I denna undersökning används flera olika typer av datakällor; dels uppgifter om polisanmälda brott, dels uppgifter från en trygghetsundersökning som genomfördes i Skarpnäck under hösten 1998. Dessutom har ett antal nyckelpersoner i området intervjuats.

Polisanmälda brott

Materialet avseende anmälda brott bygger på två källor, dels på uppgifter från polismyndigheten i Stockholms län, dels på uppgifter från Utrednings- och statistikkontoret i Stockholm.

Från polismyndigheten i Stockholms län har information om samtliga anmälningar som registrerats i Skarpnäcks närpolisområde under år 1996, 1997 och 1998 inhämtats. Informationen innehåller inga uppgifter om personer utan omfattar i huvudsak uppgifter om brottstyper, brottsplatser och tidpunkter för brott.

Beskrivningen av brottsligheten utgår vanligtvis från de brott som anmälts under år 1998. Uppgifter från tidigare år används i huvudsak för att studera utvecklingen över tid. Vid årsskiftet 1997/1998 förändrades den geografiska avgränsningen för Skarpnäcks närpolisområde. Basområdet Dalen utgick medan basområdena Östra och Västra Hammarbyvägen samt Södra och Norra Danviken tillkom. För att uppgifterna för de olika åren ska bli jämförbara utgår redovisningen av utvecklingen endast från de områden som har tillhört närpolisområdet under hela den studerade perioden.

Från Utrednings- och statistikkontoret har information om anmälda brott i Stockholms samtliga stadsdelsområden inhämtats. Informationen innehåller endast uppgifter om antal brott för olika brottskoder. Materialet är ett viktigt komplement till informationen om anmälda brott i Skarpnäcks närpolisområde eftersom det ger möjlighet att jämföra brottsligheten i Skarpnäck med andra områden. I kartläggningen jämförs brottsligheten i Skarpnäcks stadsdelsområde med brottsligheten i Stockholms övriga ytterstadsområden. Innerstaden ingår inte i jämförelsen eftersom det finns andra förutsättningar för brottsligheten där.

På grund av att det finns en mindre skillnad i den geografiska avgränsningen för Skarpnäcks närpolisområde och Skarpnäcks stadsdelsområde är uppgifterna om brottsligheten i områdena inte helt jämförbara.

I kartläggningen beskrivs inledningsvis brottslighetens utveckling och struktur i området. Därefter redovisas mer ingående brottskategorierna bilrelaterade brott, cykelstölder, bostadsinbrott, inbrott i källare- och vindsförråd samt misshandel. Anledningen till att dessa brottskategorier redovisas närmare

är att de är sådana typer av brott som det lokala brottsförebyggande arbetet ofta inriktas mot. I kartläggningen beskrivs brottskategoriernas fördelning i både tid och rum.

Fördelning i rum

I det brottsförebyggande arbetet är det viktigt att veta var brotten sker. I polisanmälningar finns uppgifter om brottsplats på flera olika geografiska nivåer, som exempelvis närpolisområdesnivå, basområdesnivå och adressnivå. I kartläggningen används uppgifterna för att:

Identifiera lokala avvikelser i brottsnivåer. För att få en uppfattning om någon eller några brottskategorier utgör särskilda problem i undersökningsområdet jämförs antalet brott i relation till antalet invånare i Skarpnäck, med motsvarande uppgifter för Stockholms övriga ytterstadsområden. [2]

Studera skillnader mellan områden. Eftersom brottslighetens struktur och nivå varierar mellan områden ser också kravet på åtgärder olika ut i olika områden. I kartläggningen jämförs brottsligheten i undersökningsområdets olika bostadsområden.[3]

Studera mönster i brottslighetens geografi med hjälp av kartor. Brottsligheten varierar dock inte bara mellan områden utan också inom områden. I kartläggningen redovisas därför brottens fördelning i kartor. Utifrån kartorna kan man få en god uppfattning om vilka platser brotten är koncentrerade till.

Fördelning i tid

I det brottsförebyggande arbetet har man också mycket att vinna på att ha kunskap om *när* brotten sker. I anmälningsstatistiken är uppgifterna om när brotten begåtts angivna i såväl datum som klockslag. Eftersom det inte alltid är möjligt att veta exakt när brotten har inträffat varierar kvalitén på de mer detaljerade tidsuppgifterna.

---

[2] Dessa analyser kommenteras i den löpande texten. Exakta siffror återfinns i rapportens tabellbilaga.

[3] Den geografiska redovisningen av brottsligheten utgår endast från den bebyggda delen av området. I områdets obebyggda delar finns inte samma förutsättningar för brottslighet och i de obebyggda delarna sker också endast en liten del av brotten.

I kartläggningen används uppgifterna för att studera brottslighetens:

Utveckling. För att få en uppfattning om hur utvecklingen har sett ut redovisas brottsnivån från och med år 1996, vilket är det första år som det finns jämför bara data för, till och med år 1998. [4]

Säsongsvariationer. Eftersom vissa brottstyper varierar med säsongsperioder och eftersom detta ställer olika krav på motåtgärder under olika perioder studeras brottens fördelning över årets månader.

Variationer i veckodagar eller delar av dygn. För enstaka brottskategorier redovisas även brottslighetens variationer i veckodagar eller delar av dygn. Utifrån denna typ av kunskap finns det möjlighet att koncentrera de brottsförebyggande resurserna även i ett kortare tidsperspektiv.

Felkällor

Med hjälp av anmälningsstatistik kan man relativt enkelt få en bild över ett områdes brottslighet. Anmälningsstatistiken har dock vissa begränsningar som är viktiga att ha i minnet.

För det första visar anmälningsstatistiken endast de brott som kommer till polisens kännedom. Storleken på den så kallade dolda brottsligheten varierar avsevärt mellan olika brottskategorier. Benägenheten att anmäla brott påverkas bland annat av offrets relation till gärningsmannen, brottets grovhet och försäkringsskyddets utformning.

För det andra saknas ibland uppgifter om var brotten har skett, vilket har betydelse för beskrivningar av brottslighet i kommuner eller andra mindre geografiska områden. År 1998 saknade exempelvis ungefär 6 procent av de anmälda brotten i Stockholms kommun en kod som anger inom vilket närpolis-område de hade begåtts. Storleken på denna typ av bortfall varierar dock avsevärt mellan olika typer av brott.

Eftersom en anmälan i vissa fall innehåller fler än ett brott är det viktigt att tänka på om det är anmälningar eller brott som studeras. Föreliggande kartläggning görs endast utifrån anmälningar. Ungefär två procent av anmälningarna i materialet innehåller dock fler än ett brott, vilket innebär att antalet brott egentligen är något fler än vad som framgår av kartläggningen.

Trots att en beskrivning av brottsligheten utifrån anmälningsstatistiken sålunda har vissa begränsningar är den av stort värde i det brottsförebyggande arbetet. Används statistiken med förnuft är den en utmärkt källa till kunskap.

---

[4] Dessa analyser kommenteras i den löpande texten. Exakta siffror återfinns i rapportens tabellbilaga.

Trygghetsundersökningen

Trygghetsundersökningen bygger på uppgifter från en telefonintervjuundersökning. Intervjuverna genomfördes under hösten 1998. Totalt intervjuades drygt 1 000 slumpmässigt utvalda boende i undersökningsområdet i åldern 16-74 år. Urvalet gick till så att utifrån en förteckning över samtliga registrerade telefonnummer i området slumpades ett antal nummer ut. Intervjuaren tog inledningsvis reda på hur många som bodde i det uppringda hushållet samt deras födelseår. Utifrån denna information slumpades en person i åldern 16-74 år ut.

Intervjufrågorna gällde i huvudsak a) uppgifter om intervjupersonen b) intervjupersonens upplevelser av ordningsstörningar i det egna bostadsområdet c) intervjupersonens upplevelser av trygghet i det egna bostadsområdet samt d) intervjupersonens oro att utsättas för brott i det egna bostadsområdet.

Bortfall

Ett problem vid denna typ av frågeundersökningar är bortfallet av de personer som inte kan eller inte vill delta. Bortfallet medför en risk att resultaten inte ger en korrekt bild av den grupp man vill beskriva. Unga män och invandrare är exempel på grupper som ofta är överrepresenterade i bortfallet. Vi vet också att missbrukare, kriminella och andra socialt marginaliserade grupper sällan deltar i denna typ av undersökningar (SCB, 1995).

Totalt kontaktades 1 475 telefonnummer. I 213 fall visade det sig att numret gick till ett företag, ett fritidshus eller till ett hushåll där det inte fanns någon person i åldern 16- 74 år. Av de totalt 1 262 korrekt uppringda hushållen var det 127 hushåll som inte kunde delta på grund av sjukdom, språksvårigheter eller på grund av att den slumpmässigt utvalda personen inte var anträffbar under intervjuperioden . Vidare var det 135 hushåll som avböjde att medverka i undersökningen. Bortfallet uppgick därmed till 21 procent.

För att kontrollera om de intervjuade är representativa för befolkningen i området har svaren jämförts med befintliga uppgifter om befolkningen. Då det gäller ålder, sysselsättning och boendeform är de intervjuade representativa för områdets befolkning. Andelen kvinnor är däremot något större i undersökningen än i befolkningen. Skillnaden är dock marginell och torde inte påverka resultaten i någon nämnvärd omfattning. Ett problem är emellertid att personer födda i utlandet är underrepresenterade i undersökningen. Av de intervjuade är det 10 procent som har svarat att de är födda i ett annat land än Sverige. Befolkningsstatistik visar dock att 18 procent av invånarna i undersökningsområdet är födda utomlands. Troligtvis har många av dessa valt att inte delta i un-

dersökningen på grund av språksvårigheter. Att denna grupp är underrepresenterad i undersökningen bör man således ha i åtanke då man studerar resultaten.

Utgångspunkter för analyser

Det är vanligt att upplevelsen av trygghet skiljer sig mellan olika områden. Kunskap om sådana lokala skillnader kan vara en viktig utgångspunkt i planeringen av trygghetsskapande arbete. Föreliggande kartläggning fokuserar därför i första hand på jämförelser av trygghet mellan undersökningsområdets olika bostadsområden.

Bostadsområdet Pungpinan är det till invånarantalet minsta området. Här bor endast knappt 2 000 personer, vilket också innebär att antalet intervjuade i området är lågt. Endast 40 boende i Pungpinan har intervjuats. Resultaten från detta område är därmed förenade med större osäkerhet än resultaten från övriga bostadsområden. Bagarmossen är det bostadsområde som är mest heterogent vad gäller befolkning och bebyggelse. I området finns såväl boende i villa- som miljonprogramsbebyggelse. I vissa analyser har Bagarmossen därför delats upp i tre separata områden som följer de så kallade basområdena[5].

Eftersom upplevelser av trygghet ofta skiljer sig åt mellan olika befolkningsgrupper görs också särskilda jämförelser. De intervjuade har bland annat delats in i grupper efter kön, etnisk bakgrund och boendeform. De intervjuade beskrivs också efter en variabel kallad familjecykel. Variabeln är definierad av Statistiska Centralbyrån (se t ex SCB, 1995) och redovisar individers familjetillhörighet genom att dela in individerna i grupperna a) ungdomar 16-24 år b) yngre barnlösa 25-44 år c) småbarnsföräldrar, yngsta barnet 0-6 år d) föräldrar med enbart äldre barn, yngsta barnet 7-18 år e) äldre barnlösa 45-64 år och f) pensionärer 65 år och äldre.

Intervjuer med nyckelpersoner

Som en del av kartläggningen har ett antal nyckelpersoner i Skarpnäcks stadsdels- och närpolisområde intervjuats. Intervjuerna genomfördes under hösten 1999. Nyckelpersonerna fick beskriva områdets problembild och områdets organisation och aktiviteter vad gäller det lokala brottsförebyggande arbetet. De fick också möjlighet att ta del av resultat från övriga delar av kartläggningen. De personer som intervjuades är ordföranden i stadsdelsnämnden, närpolischefen, chefen över stadsdelsförvaltningen samt verksamhetsledaren för verksamhetsområdet individ och familj inom förvaltningen. Dessa personer

[5] Ett basområde är en del av en stadsdel och består av ett antal kvarter. Vid indelningen av basområden har man strävat efter att uppnå områden som är så homogena som möjligt vad gäller bebyggelsekaraktär.

valdes eftersom de har en sådan position att de kan antas ha en övergripande bild av områdets problem och de åtgärder som vidtas mot problemen. Personerna sitter
också i en sådan position att de har möjlighet att påverka den framtida inriktningen av det brottsförebyggande arbetet i området. Intervjuerna genomfördes utifrån en intervjuguide med halvstrukturerade frågor med öppna svarsalternativ.

Digitala kartor

Som tidigare nämnts presenterar rapporten exempel på resultat från ett utvecklingsprojekt vid BRÅ där möjligheter att använda geografiska informationssystem, GIS, i det lokala brottsförebyggande arbetet studeras. Med hjälp av sådana system presenteras anmälda brott och annan information på digitala kartor.

Kartbilderna byggs upp genom att man ställer mer eller mindre komplexa frågor till databaser. Till en databas med information om brott kan man exempelvis begära uppgifter av typen ”Visa alla brott av typ x som har skett på fredag- och lördagkvällar och där det finns en misstänkt gärningsman”. I kartornas digitala form har man vidare möjlighet att zooma, att ta fram information om enstaka brott eller grupper av brott, att lägga till eller dra ifrån information, att göra olika typer av beräkningar och avståndsmätningar med mera.

Observera att detaljnivån i kartorna i föreliggande rapport inte är sådan att man kan urskilja exakt var brotten har skett, som exempelvis exakt utanför vilken port eller i vilket hus. Syftet med kartorna är inte heller att visa var enskilda brott har skett, utan att visa mönster i brottens geografiska fördelning.

Brottsligheten i området

Övergripande problemnivå

År 1998 anmäldes knappt 6 000 brott mot brottsbalken i Skarpnäcks närpolisområde. När antalet brott relateras till antalet invånare ligger Skarpnäck på samma nivå som genomsnittet för Stockhoms övriga ytterstadsområden.

Den absolut vanligaste brottskategorin är tillgreppsbrott, som år 1998 stod för över 60 procent av de anmälda brottsbalksbrotten. En stor andel av dessa är relaterade till bilar. I övrigt är inbrott av olika slag, cykelstölder och snatterier vanliga tillgreppsbrott. Utöver tillgreppsbrotten är skadegörelse, misshandel och olaga hot relativt vanliga brottskategorier.[6]

Som tidigare har nämnts kommer vissa utvalda brottskategorier att redovisas mer ingående. Fördelningen av dessa redovisas i figur 1. Som framgår av figuren utgör de utvalda brottskategorierna knappt hälften av det totala antalet anmälda brott mot brottsbalken i området.

Figur 1. Fördelning av brott mot brottsbalken i området år 1998, särredovisning efter utvalda brottskategorier.

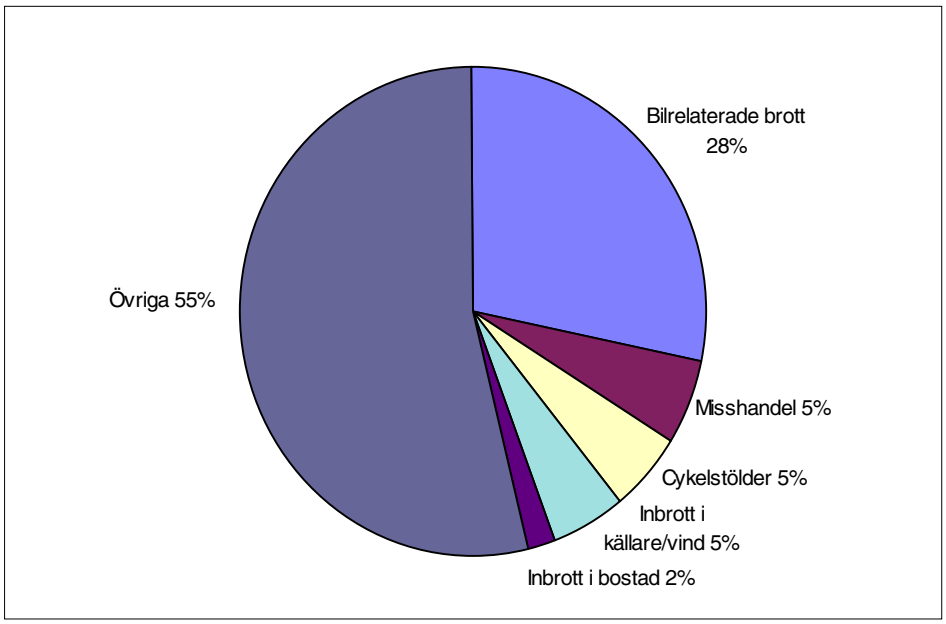

[6] För en detaljerad beskrivning av brottslighetens struktur, se tabell i bilaga två.

Från år 1996 till och med år 1998 har antalet anmälda brott i Stockholms kommun ökat med nästan åtta procent. Under motsvarande period har däremot antalet anmälda brott i Skarpnäcks närpolisområde minskat med nästan fem procent.[7] Särskilt markant är minskningen i bostadsområdena Björkhagen och Enskede.

För att studera variationer i brottsligheten mellan områdets bostadsområden redovisas inledningsvis i figur 2 *antalet* brott i de olika bostadsområdena. Denna information är relevant eftersom det ur ett förebyggande perspektiv är viktigt att veta *var* brotten sker.

Som framgår av figuren nedan varierar antalet brottsanmälningar påtagligt mellan bostadsområdena. Särskilt många brott anmäls i Skarpnäcks Gård, Bagarmossen och Hammarbyhöjden. I dessa tre områden begås ungefär 75 procent av den polisanmälda brottsligheten i undersökningsområdets bostadsområden. Eftersom bostadsområdena är olika stora och har olika många invånare finns det givetvis en ”naturlig” variation i antalet brott. Informationen om antalet brott per område är därför inget bra mått på risken att bli utsatt för brott. Ett sätt att närmare undersöka detta är att relatera antalet brott till antalet invånare.[8]

Som framgår av figur 3 varierar brottsligheten mellan bostadsområdena även när hänsyn tas till befolkningsmängden. Vissa områden är mer utsatta för brottslighet än andra, vilket också i princip innebär att risken att drabbas av brott är större i dessa områden. Bostadsområdet Skarpnäcks Gård utmärker sig särskilt. År 1998 registrerades här nästan 200 brottsanmälningar per 1000 invånare, vilket således i genomsnitt motsvarar en brottsanmälan per var femte invånare. I övrigt är antalet brott per invånare relativt högt i områdena Kärrtorp, Hammarbyhöjden och Bagarmossen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att brottsstatistiken inte visar på någon avvikande nivå av brottsligheten i Skarpnäck i förhållande till Stockholms övriga ytterstadsområden. Antalet brottsanmälningar har dessutom minskat i Skarpnäck de sista åren, trots att anmälningarna i Stockholm generellt har ökat. Brottsstatistiken visar dock att det finns stora variationer i brottslighet mellan stadsdelarna inom undersökningsområdet. En naturlig förklaring till dessa variationer är att det helt enkelt finns olika förutsättningar för brottslighet i stads-delarna till följd av varierande boende- och befolkningsstrukturer och delvis

---

[7] Den geografiska avgränsningen för Skarpnäcks närpolisområde har förändrats något under den studerade perioden. För att data för de olika åren ska bli jämförbara utgår redovisningen av utvecklingen endast från de områden som har tillhört närpolisområdet under hela den studerade perioden.

[8] Vid studier av enskilda brottskategorier är det dock inte alltid befolkningsmängden som är den mest lämpliga nämnaren. Vad gäller brott som är riktade mot andra objekt än individer, som exempelvis mot skolor, bostäder eller bilar, kan lämpligen dessa objekt användas som nämnare istället. Vid studier av brottsligheten generellt brukar dock antalet brott relateras till befolkningsmängden.

Figur 2. Antal brottsanmälningar i olika områden, år 1998.

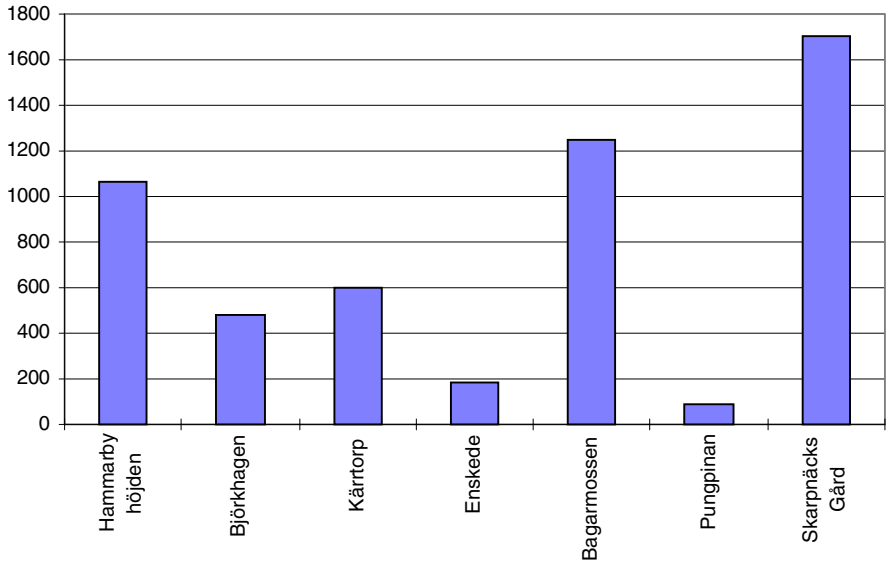

Figur 3. Antal brottsanmälningar per 1000 invånare i olika områden, år 1998.

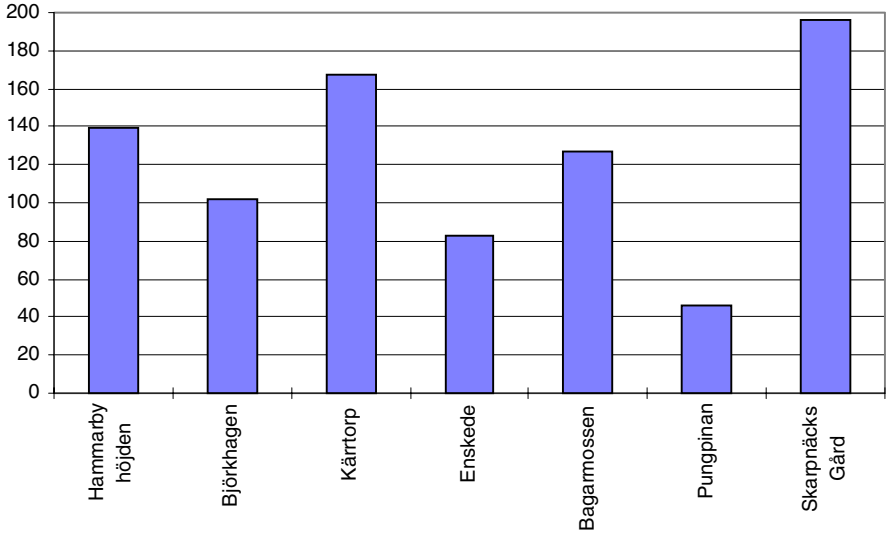

olika markanvändning. Utifrån den generella beskrivningen av brottsligheten kan konstateras att de områden som har särskilt låg brottslighet till stor del utgörs av småhusområden med en förhållandevis resursstark befolkning medan områden som har särskilt hög brottslighet istället i huvudsak utgörs av flerfamiljshusområden med en mer socialt utsatt befolkning. I dessa områden ligger också, till skillnad från områdena med särskilt låg brottslighet, centrala knutpunkter med kommunikationer, affärer och restauranger.

Den här typen av information om brottsligheten ger oss en övergripande bild av problemen. Informationen ger oss dock inga svar på hur brotten kan förebyggas. För att informationen ska bli mer operativt användbar krävs att olika brottskategorier studeras separat. I det följande beskrivs därför mer ingående de utvalda brottskategorierna bilrelaterade brott, cykelstölder, bostadsinbrott, inbrott i källare- och vindsförråd samt misshandel.

Bilrelaterade brott

Under år 1998 anmäldes drygt 1 600 bilrelaterade brott i närpolisområdet. Med bilrelaterade brott avses här försök till biltillgrepp, fullbordat biltillgrepp samt stöld ur eller från motordrivet fordon. Vanligast av brottstyperna är stöld ur eller från motorfordon. Mörkertalet för sådana stölder, liksom mörkertalet för fullbordade biltillgrepp kan på grund av försäkringsskyddets utformning antas vara relativt lågt. För försök till biltillgrepp är mörkertalet troligen större.

En jämförelse av antalet bilrelaterade brott i relation till antalet invånare visar att denna typ av brottslighet är något vanligare i Skarpnäck än i övriga ytterstaden. Antalet bilrelaterade brott har vidare varierat mellan olika år, men ingen tydlig trend kan urskiljas. Utifrån anmälningsstatistiken går det inte heller att utläsa några tydliga säsongsvariationer för denna typ av brottslighet. Brotten är ganska jämnt fördelade över årets månader.

Nivån för de bilrelaterade brotten skiljer sig åt mellan bostadsområdena i Skarpnäck. I figur 4 redovisas antalet brott i förhållande till antalet brottsobjekt. Antalet brottsobjekt definieras här som antalet registrerade bilar med ägare i områdena. I verkligheten rör sig naturligtvis bilar mellan olika områden. Antalet registrerade bilar bedöms dock som den bästa tillgängliga indikatorn på antalet brottsobjekt.

Två områden, Skarpnäcks Gård och Hammarbyhöjden, har särskilt höga problemnivåer. I dessa områden har drygt 250 brott per 1000 registrerade bilar anmälts. I Kärrtorp, där problemnivån är hög vad gäller den totala brottsligheten, är utsattheten för bilrelaterade brott betydligt lägre än i de två nyss nämnda områdena. Särskilt låg är denna typ av utsatthet i områdena Pungpinan, Enskede och Bagarmossen. Flera av de intervjuade nyckelpersonerna var förvånade över att den bilrelaterade brottsligheten var hög i Hammarbyhöjden. Ingen var däremot förvånad över den höga nivån i Skarpnäcks Gård, där bilarna i huvud-

Figur 4. Antal anmälda bilrelaterade brott per 1000 registrerade bilar, år 1998.

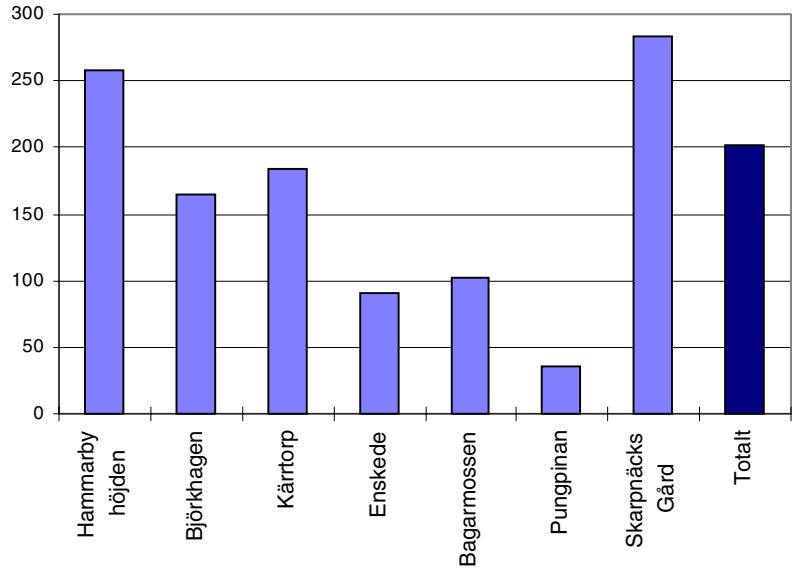

sak är hänvisade till parkeringshus. I nyckelpersonsintervjuerna påpekades att det ryktas om att biltjuvar reser långväga ifrån för att begå brott i parkeringshusen i Skarpnäcks Gård.

Eftersom platsbestämningen i anmälan inte alltid är detaljerad för bilrelaterade brott är det förenat med vissa svårigheter att redovisa denna typ av brott på karta. År 1998 uppgick andelen brott som inte gick att placera på kartan till 30 procent. En kontroll av bortfallet tyder dock på att det är någorlunda slumpmässigt spritt i både tid och rum. Det finns således ingen anledning att misstänka att bortfallet har någon avgörande inverkan på det övergripande mönstret.

Som framgår av karta 2 är brotten utspridda över den bebyggda delen av närpolisområdet. Samtidigt finns det koncentrationer till enskilda platser. Eftersom brotten är många och spridningen förhållandevis stor, är det dock svårt att urskilja några tydliga mönster utifrån denna karta.

I Skarpnäcks Gård är det som tidigare nämnts förbjudet att parkera på gatorna. Bilisterna är istället i huvudsak hänvisade till något av stadsdelens 17 parkeringshus, vilket medför en naturlig koncentration av den bilrelaterade brottsligheten till dessa platser. I karta 3 redovisas denna typ av brottslighet separat för Skarpnäcks Gård.

Kartan har kompletterats med information om parkeringshusen och förvaltarna av dessa. Kartan visar att brotten år 1998 har särskilt skett på fyra platser i området. Tre av platserna är parkeringshus som förvaltas av olika förvaltare. Den fjärde platsen är en parkeringsplats i utkanten av området. Dessa fyra platser står för drygt 50 procent av den anmälda bilrelaterade brottsligheten i stadsdelen.

En förklaring till dessa koncentrationer kan vara att samma gärningsman eller gärningsmän begått flera brott vid ett och samma tillfälle. Som ett första steg bör man därför studera brottens fördelning i tiden. Om brotten har begåtts under en kort tidsperiod, finns det anledning att misstänka att samma gärningsman eller gärningsmän kan vara inblandade. Är brotten däremot utspridda i tiden, finns det särskild anledning att närmare inventera omständigheterna på de aktuella platserna. Då det gäller koncentrationerna av den bilrelaterade brottsligheten i Skarpnäcks Gård visar statistiken att brotten är utspridda i tiden. Det finns således anledning att undersöka de fyra platserna närmare.

I det övriga närpolisområdet är brotten relativt utspridda. Samtidigt finns det även här några tydliga koncentrationer till vissa enskilda platser. Som framgår av tabell 1 återkommer några platser minst tio gånger i anmälningsstatistiken.

Tabell 1. Platser som återkommer minst tio gånger i anmälningsstatistiken, år 1998.

Plats	Antal gånger
Parkering vid Blåsuts tunnelbanestation	65
Kärrtorps centrum	15
Hammarby fabriksväg 45	11
Björkhagsplan	10
Garagevägen 18	10

Framför allt utmärker sig parkeringen i anslutning till Blåsuts tunnelbanestation. Denna parkering står för ungefär 15 procent av den bilrelaterade brottsligheten i Hammarbyhöjden. Eftersom det är en stor parkering där många bilar parkeras är det dock knappast förvånande att det begås många brott just där.

Cykelstölder

Under år 1998 anmäldes sammanlagt 311 cykelstölder i närpolisområdet. Mörkertalet för cykelstölder är dock sannolikt stort. Undersökningar tyder på att mörkertalet uppgår till drygt 50 procent (BRÅ, 1998a). Mörkertalet varierar troligen också mellan olika typer av cyklar. Rimligen är det större för stölder av äldre och billiga cyklar med sämre försäkringsskydd, än för nya och dyra cyklar.

Även vad gäller cykelstölder är nivån högre i Skarpnäck än i Stockholms övriga ytterstad. En förklaring till den högre nivån i Skarpnäck skulle exempelvis kunna vara att anmälningsbenägenheten är större i området. Under en period arbetade man aktivt med märkning av cyklar i området, vilket kan ha medfört en ökad anmälningsbenägenhet.

I området anmäldes betydligt färre cykelstölder under år 1998, i jämförelse med år 1996 och 1997. Även antalet cykelstölder i Stockholms kommun har minskat under motsvarande år, men långt ifrån lika mycket som i Skarpnäck. Det bör dock betonas att det är vanligt att brottsnivån varierar från år till år utan att det är frågan om en utvecklingstrend. För att man ska kunna tala om en utvecklingstrend krävs att data för flera år går i samma riktning. Att anmälningsstatistiken tyder på en markant minskning av antalet cykelstölder för år 1998 är dock i sig positivt.

I figur 5 presenteras cykelstöldernas spridning över året. Av naturliga skäl är cykelstölderna vanligast under den period av året då cyklar utnyttjas som mest. Under halvårsperioden maj till och med oktober begicks två tredjedelar av de anmälda cykelstölderna.

I hela närpolisområdet anmäldes i snitt åtta cykelstölder per 1 000 invånare. Nivån varierar dock mellan de olika bostadsområdena. I figur 6 redovisas antal cykelstölder i olika områden i förhållande till antal invånare. Liksom för bilbrotten är nivån särskilt hög i Skarpnäcks Gård och i Hammarbyhöjden. Även i Kärrtorp är nivån hög. I områdena Pungpinan, Enskede och Björkhagen anmäls däremot betydligt färre cykeltillgrepp.

Som framgår av karta 4 över cykelstöldernas fördelning uppvisar brotten stor geografisk spridning. Många cykelstölder begås dock i Skarpnäcks Gård. Brotten är där spridda över hela området. I det övriga undersökningsområdet kan två tydliga geografiska ansamlingar av cykelstölder urskiljas. Båda ligger i anslutning till tunnelbanestationer och koncentrationer av butiker och andra serviceinrättningar, den ena i Bagarmossen och den andra i Kärrtorp.

Figur 5. Fördelning månadsvis av cykelstölder under år 1998. **Fel! Ogiltig länk.**

Figur 6. Antal anmälda cykelstölder per 1000 invånare, år 1998.

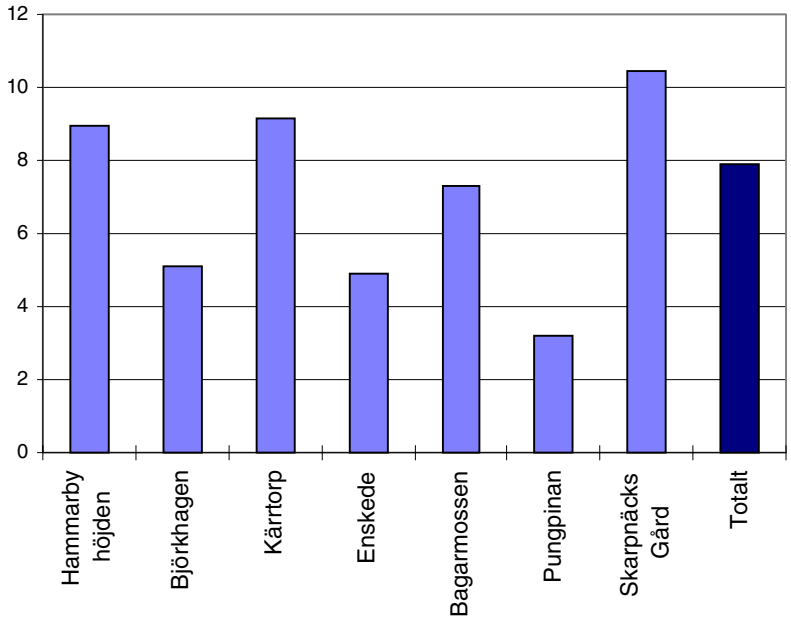

Bostadsinbrott

Under år 1998 anmäldes totalt 120 bostadsinbrott eller försök därtill i Skarpnäcks närpolisområde. Försäkringsskyddets utformning gör att man kan utgå från att mörkertalet är lågt för denna typ av brott. Ett problem med anmälningsstatistiken är däremot att det inte går att skilja försök från fullbordade inbrott. Försöksbrotten utgör dock troligen endast en mindre del av de anmälda brotten.

Antalet bostadsinbrott har varierat ganska kraftigt i området de senaste åren, men det finns ingen trend som talar för en generell minskning eller ökning. Enligt statistiken har Skarpnäck år 1998, även i detta avseende, en något högre problemnivå än Stockholms övriga ytterstadsområden.

Närpolisrådet i Skarpnäck har arbetat med att förebygga bland annat bostadsinbrott. Exempelvis har bostadsförvaltarna förbättrat lås till fönster och balkongdörrar i utsatta områden. Under år 1998 har också polisen i området arbetat aktivt med just bostadsrelaterad brottslighet. Det har också bedrivits ett arbete med att utveckla och stödja grannsamverkan i området. En stor del av detta arbete har sitt ursprung i ett projekt kallat ”Brottsförebyggarna i Skarpnäck”. Arbetslösa personer, i arbetslivsutveckling (ALU) eller liknande, arbetade med konkreta brottsförebyggande verksamheter i området, varav grannsamverkan var en viktig del. På grund av bristande resurser lades projektet ned år 1999.

I figur 7 redovisas bostadsinbrottens fördelning under årets månader. Eftersom antalet bostadsinbrott under ett enstaka år är för få för att studera säsongsvariationer, används i detta sammanhang data för hela treårsperioden 1996 till och med 1998.

Som framgår av figuren uppvisar bostadsinbrotten vissa säsongsvariationer. Det begås särskilt många brott under juni, juli och december, de månader som det också är vanligt att folk reser bort från bostaden.

Även för bostadsinbrott skiljer sig nivån mellan områdets bostadsområden. Allmänt gäller att risken att drabbas av ett inbrott är ungefär fyra gånger så stor för de som bor i småhus jämfört med de som bor i flerfamiljshus.

I figur 8 redovisas antalet brott i förhållande till antalet hushåll i de olika bostadsområdena. En begränsning med lokal anmälningsstatistik är att antalet brott i vissa fall kan vara så få att det är tveksamt om man kan använda relativa tal som gör det möjligt att göra jämförelser. Detta blir särskilt påtagligt då man studerar brottstyper där antalet brott är lågt, som exempelvis bostadsinbrott. I föreliggande fall framkommer begränsningen främst i statistiken för det till invånarantalet minsta området, Pungpinan. Trots att bara tio inbrott har anmälts i området framstår det som ett problemområde. Eftersom det är osäkert att använda relativa tal när det är frågan om så få brott bör uppgifterna om bostadsinbrotten i Pungpinan tolkas med stor försiktighet.

Figur 7. Medelantalet bostadsinbrott per månad, år 1996 t o m 1998. **Fel! Ogiltig länk.**

Figur 8. Antal anmälda bostadsinbrott per 1000 hushåll, år 1998.

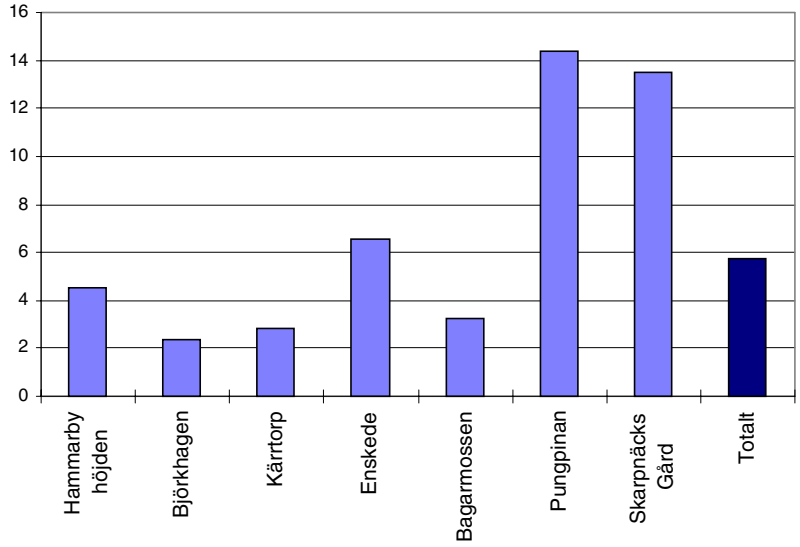

Av figuren framgår dock att Skarpnäcks Gård är särskilt drabbat även i detta sammanhang. Om inte samma bostäder har utsatts vid upprepade tillfällen, har nästan en och en halv procent av bostäderna i området drabbats av ett inbrott under år 1998.

I karta 5 presenteras bostadsinbrottens geografiska fördelning i området. Kartan har kompletterats med information om vilka bostadsbolag som förvaltar bostäderna. Informationen gäller endast de bostadsbolag som deltar i närpolisrådet.

Av kartan framgår att ett stort antal brott har begåtts i Skarpnäcks Gård. Brotten är vidare koncentrerade till den östra delen av det så kallade Skarpnäcksfältet. En del av de utsatta bostäderna förvaltas av ett av de bostadsbolag som deltar i närpolisrådet, men många brott begås också i bostadsrätter.

Då man finner denna typ av geografiska koncentrationer av brottslighet bör man, som tidigare påpekats, undersöka dem närmare. Ett första steg är att undersöka brottens fördelning i tiden. Då det gäller koncentrationen av bostadsinbrott på Skarpnäcksfältet kan en viss överrepresentation under augusti månad konstateras. En del av koncentrationen skulle därför kunna bero på en tillfällig inbrottsvåg i området. I nyckelpersonsintervjuerna framkom också att ett ungdomsgäng troligen ägnade sig åt just denna typ av brottslighet i Skarpnäcks Gård under en kort tid i slutet av sommaren år 1998. Statistiken tyder dock på att endast en mindre del av koncentrationen kan förklaras av detta.

Inbrott i källare- och vindsförråd

Under år 1998 anmäldes totalt 277 inbrott i källar- och vindsförråd i Skarpnäcks närpolisområde. Mörkertalet för denna typ av brott kan dock antas vara relativt stort. Skattningar tyder på att ungefär en tredjedel av brotten anmäls till polisen (BRÅ, 1998b).

Antalet inbrott i källar- och vindsförråd är betydligt fler i Skarpnäck än i Stockholms övriga ytterstadsområden. En delförklaring till den högre nivån kan vara att andelen flerfamiljshus är något högre i Skarpnäck än i Stockholms övriga ytterstad.

Under senare år har närpolisrådet arbetat med en rad brottsförebyggande åtgärder för att minska den bostadsrelaterade brottsligheten i Skarpnäck. Vad gäller källar- och vindsförråden har man främst arbetat med förbättringar av skalskyddet. Som framgått tidigare har det också utvecklats grannsamverkan på flera håll i området.

Statistiken tyder på att antalet källar- och vindsinbrott har minskat i området. År 1998 anmäldes nästan 30 procent färre brott i jämförelse med år 1996 och 1997. Denna typ av brottslighet har i och för sig minskat generellt i Stockholm, men långt ifrån i samma omfattning som i Skarpnäck. En förklaring till den kraftiga minskningen i Skarpnäck skulle kunna vara att brottsförebyggande åtgärder har haft effekt. En annan förklaring skulle kunna vara att en eller ett par aktiva gärningsmän inte längre är verksamma i området.

Inbrotten i källar- och vindsförråd har alltså minskat i området, men nivån ligger trots det högre i Skarpnäck än i Stockholms övriga ytterstad. För att ge idéer om hur problemet kan angripas redovisas brottens geografiska fördelning. I figur 9 redovisas inledningsvis antalet brott i förhållande till antalet bostäder i olika bostadsområden.

Figur 9. Antalet anmälda inbrott i källare-/vindsförrådper 1000 bostäder, år 1998.

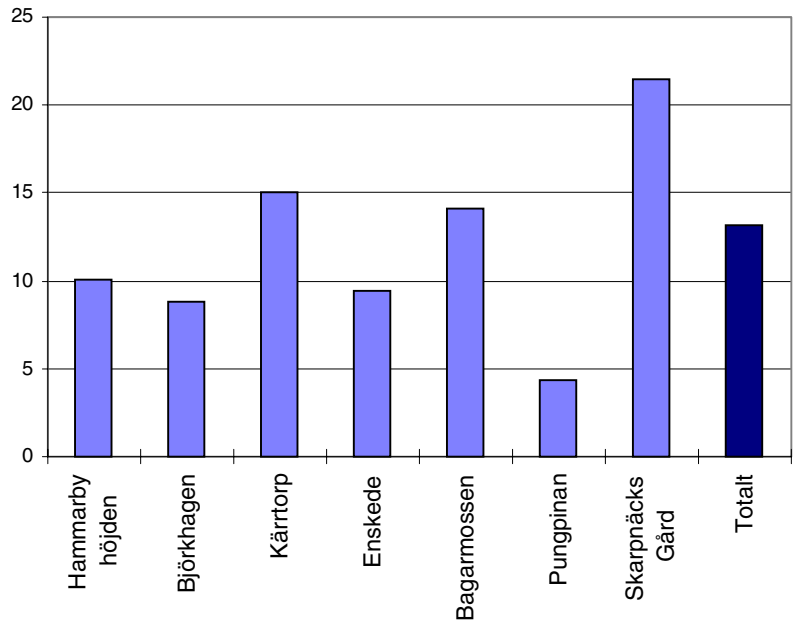

Liksom för de tidigare redovisade brottskategorierna är utsattheten särskilt hög i Skarpnäcks Gård. Här anmäldes drygt 20 inbrott per 1000 bostäder under år 1998. Nivån är också relativt hög i Kärrtorp. Även i Bagarmossen, där det hade begåtts relativt få bostadsinbrott, begås många inbrott i källar- och vindsförråd. Denna typ av brott drabbar av naturliga skäl i huvudsak bostäder i flerfamiljshus. I områden med mycket småhus, som exempelvis Pungpinan och Enskede,
är det därför knappast förvånande att antalet inbrott i källar- och vindsförråd är litet. Dessa områden har också, som tidigare nämnts, en generellt låg brottsnivå.

Kartan över källar- och vindsinbrottens geografiska fördelning har, liksom kartan över bostadsinbrott, kompletterats med information om olika bostadsförvaltare. Informationen är även i detta sammanhang begränsad till de bostadsbolag som deltar i närpolisrådet.

Som framgår av kartan finns det några förhållandevis tydliga mönster. I Bagarmossen är brotten utspridda över en stor del av området, men särskilt många brott har skett i området med miljonprogramsbebyggelse i norra delen av området. Bolaget som förvaltar dessa bostäder har även bostäder i Skarpnäcks Gård och även där är detta bolags bostäder särskilt drabbade. I Skarpnäcks Gård är dock brotten koncentrerade också till andra bostäder. Bland annat har en hel del brott begåtts i den östra delen av Skarpnäcksfältet, där bostäderna delvis är bostadsrätter.

En separat analys av de brott som utgör koncentrationerna av källar- och vindsinbrott i Skarpnäck visar att de är utspridda i tiden. Brotten kan således

inte knytas till ett eller några enstaka tillfällen. I detta sammanhang finns det alltså anledning att inventera omständigheterna på de aktuella platserna för att försöka finna orsaker till varför många brott skett just där.

Misshandel

Under år 1998 anmäldes totalt 312 fall av misshandel i närpolisområdet. Mörkertalet för misshandel är dock sannolikt högt. Generellt brukar det antas att cirka en fjärdedel av alla misshandelsbrott anmäls till polisen (BRÅ, 1998b). Anmälningar avseende misshandel gäller brott av olika karaktär. De kan likväl vara bråk mellan två okända personer på krogen som en man som misshandlar sin sambo i hemmet. Utifrån de brottskoder som används i anmälan går det att skilja på om offret är man eller kvinna och om gärningsmannen är bekant för offret eller inte. Mörkertalet varierar beroende på vilken typ av misshandel det är frågan om. Brott mellan obekanta anmäls exempelvis oftare än brott där offer och förövare känner varandra.

Antalet misshandelsfall är något fler i Skarpnäcks stadsdelsområde än genomsnittet för övriga ytterstaden. Den högre nivån kan i huvudsak förklaras av det som kan kallas för ”gatuvåld”. För misshandel mot kvinnor där gärningsmannen är bekant med offret ligger Skarpnäck istället något under genomsnittet för resten av ytterstaden.

Antalet anmälningar gällande misshandel har varit relativt konstant i området de senaste tre åren. Brotten är också förhållandevis jämnt fördelade över året. Endast en mindre del av brotten, ungefär sju procent, är klassificerade som grov misshandel. Omkring hälften av brotten avser misshandel mot män. I dessa fall är det ungefär lika vanligt att misshandeln sker mellan bekanta som mellan obekanta. Ungefär 40 procent av anmälningarna avser misshandel mot kvinnor. För dessa brott är det vanligare att gärningsmannen är bekant med offret. En mindre del av anmälningarna avser misshandel mot barn.

Misshandelsbrott förekommer i olika stor utsträckning i Skarpnäcks olika bostadsområden. I figur 10 redovisas antalet brott i förhållande till antalet invånare i de olika bostadsområdena. I redovisningen särskiljs misshandel mot kvinna där gärningsmannen är bekant, från övriga misshandelsbrott.

I Skarpnäcks Gård, som uppvisar en hög problemnivå vad gäller samtliga redovisade brottskategorier, är antalet anmälningar gällande misshandel i förhållande till befolkningsmängden särskilt stort. År 1998 anmäldes här drygt 14 misshandelsbrott per 1 000 invånare. Både misshandel mot kvinnor med bekant gärningsman och övriga misshandelsbrott är överrepresenterade i området.

Figur 10. Antal anmälda misshandelsbrott per 1000 invånare, år 1998.

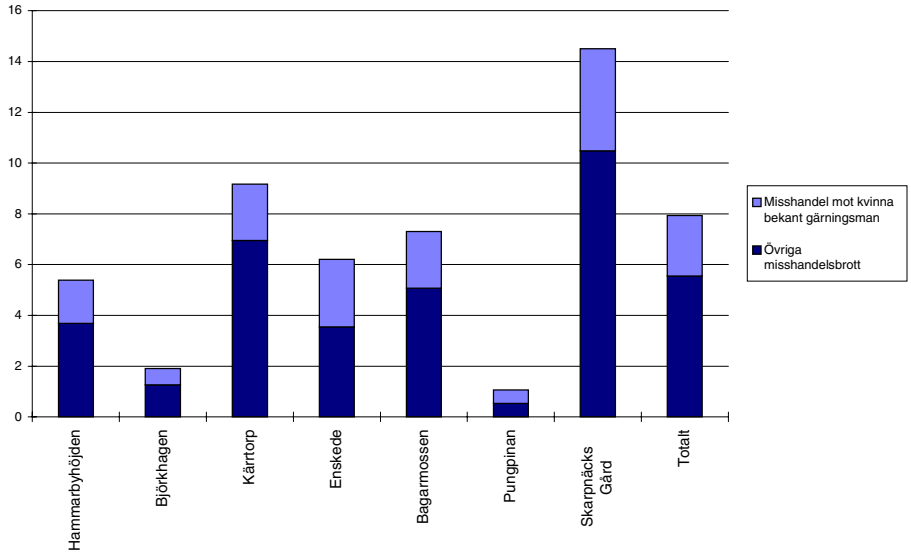

Eftersom misshandelsbrott kan avse brott av olika karaktär är det rimligt att olika typer av misshandelsbrott studeras separat. I detta sammanhang redovisas de brott som kan definieras som ”gatuvåld” mer ingående. Till denna kategori har anmälningar som avser misshandelsbrott som är begångna utomhus och som inte riktats mot barn (0-6 år) räknats. I området anmäldes under år 1998 totalt 124 sådana brott. I figur 11 och 12 redovisas brottens fördelning över olika dagar och tidpunkter.

Som framgår av figur 11 sker de flesta brotten, drygt 40 procent, på fredagar och lördagar. Vad gäller fördelningen över dygnet sker ungefär hälften av brotten under kvällstid. I övrigt sker en stor del av brotten under eftermiddagar, medan det är mindre vanligt att brotten sker på nätter och förmiddagar.

I karta 7 presenteras brottens geografiska fördelning. Eftersom det är relativt vanligt att platsbeskrivningarna i anmälningarna är ofullständiga för denna typ av brott uppgår bortfallet till 30 procent. En kontroll av bortfallet tyder dock på att det inte finns någon särskild anledning att misstänka att det har någon avgörande inverkan på det övergripande mönstret.

Figur 11. Misshandel utomhus (ej mot barn) fördelade över veckodagar.[9]
Fel! Ogiltig länk.

Figur 12. Misshandel utomhus (ej mot barn) fördelade över dygnet.[10]
Fel! Ogiltig länk.

Som framgår av kartan sker en stor andel av misshandelsbrotten i anslutning till tunnelbanestationerna, där det också i flertalet fall ligger restauranger och koncentrationer av butiker eller andra serviceinrättningar. Om man placerar en cirkel med en radie på 75 meter runt varje tunnelbanestation hamnar nästan 50 procent av de anmälda brotten innanför cirklarna.

[9] Bortfall p g a avsaknad av information om brottsdag = 4 procent.
[10] Bortfall p g a avsaknad av information om tidpunkt för brottet = 4 procent.

Tryggheten i området

Målet med förebyggande arbete är inte enbart att minska brottsligheten, utan i lika hög grad att öka den upplevda tryggheten. Även om brottslighet och trygghet är nära förbundna med varandra är det inte alltid frågan om ett direkt samband. Det finns således anledning att studera upplevelsen av trygghet i sig. I detta kapitel beskrivs resultaten från den så kallade trygghetsundersökningen. Såväl de boendes uppfattningar av ordningsstörningar som deras känsla av trygghet och deras oro att utsättas för brott har undersökts.

Uppfattning om ordningsstörningar

Tidigare forskning har visat att upplevelsen av trygghet i närmiljön hänger nära samman med den grad av ordningsstörningar människor konfronteras med i det egna bostadsområdet (se t ex Wikström m fl, 1997). Problemnivån kan gälla allt från en skräpig och vandaliserad miljö till berusade personer eller störande ungdomsgäng. Även om en hög problemnivå i sig inte nödvändigtvis innebär att risken att utsättas för brott är stor, kan den påverka människors känsla av trygghet och välfärd. Ett sätt att arbeta för en ökad trygghet kan därför vara att göra något åt de ordningsstörningar som förekommer.

I frågeundersökningar av det här slaget mäter man inte den faktiska förekomsten, utan snarare den subjektiva uppfattningen av problemens omfattning. Den faktiska förekomsten är svår att mäta genom frågeundersökningar eftersom toleransnivån för denna typ av problem troligen varierar mellan olika områden. Men eftersom det är människors subjektiva uppfattning som påverkar deras känsla av trygghet, är dock denna uppfattning i sig en viktig utgångspunkt i det trygghetsskapande arbetet.

Intervjuundersökningen innehöll frågor om nio olika typer av ordningsstörningar. De intervjuade fick svara på om dessa förekom i deras bostadsområde och om de i så fall upplevde dem som stort, litet eller inget problem. I figur 13 rangordnas de olika ordningsstörningarna efter hur stor andel av de intervjuade som upplevde dem som problem i bostadsområdena.

Av de nio uppräknade problemen är skadegörelse det som störst andel intervjuade anger att de upplever som problem i sitt eget bostadsområde. Drygt 60 procent svarar att skadegörelse är ett problem och var fjärde intervjuad tycker till och med att skadegörelse är ett stort problem i bostadsområdet. Närbesläktat till skadegörelse är nedskräpning som nästan hälften av de tillfrågade i området upplever som problem. Drygt en tredjedel av de intervjuade upplever vidare ungdomsgäng som bråkar och stör ordningen och berusade personer utomhus som problem i sitt bostadsområde.

Figur 13. Andel personer som upplever olika ordningsstörningar som problem. Procent, n=1003.

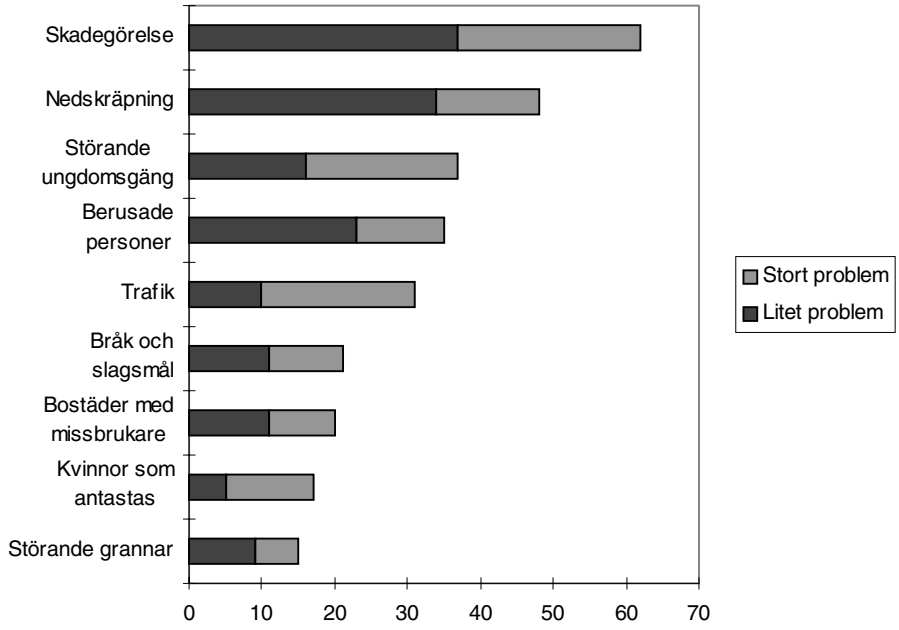

Olika befolkningsgrupper har skilda uppfattningar om lokala problem av det här slaget. Generellt sett uppfattar föräldrar, både småbarnsföräldrar och föräldrar med barn i skolåldern, problemen som större än övriga grupper. Pensionärer är den grupp som upplever problemen i lägst utsträckning. Däremot skiljer sig inte uppfattningen av problem mellan män och kvinnor eller mellan personer med svensk och utländsk bakgrund.

Nedan jämförs uppfattningen av problem i de olika bostadsområdena. För att få en övergripande bild redovisas inledningsvis ett samlat mått på uppfattningen av problemen. Detta mått anger den andel av de intervjuade som har svarat att de uppfattar minst tre av de nio uppräknade ordningsstörningarna som problem i det egna bostadsområdet (se figur 14).

Problemuppfattningen skiljer sig mellan bostadsområdena. Problemen uppfattas som störst i Skarpnäcks Gård, där nästan 70 procent av de intervjuade uppfattar minst tre av de uppräknade ordningsstörningarna som problem. I Pungpinan, det område där problemen upplevs som minst, svarar knappt 30 procent att de upplever problem i den omfattningen.

Fyra problem; skadegörelse, nedskräpning, ungdomsgäng som bråkar och stör ordningen samt berusade personer utomhus, upplevs generellt i större utsträckning än övriga (se figur 13). Därför redovisas upplevelsen av dessa i områdets bostadsområden i figur 15 och 16.

Figur 14. Andel personer som upplever minst tre av de uppräknade ordningsstörningarna som problem i det egna bostadsområdet. Procent, n=1003.

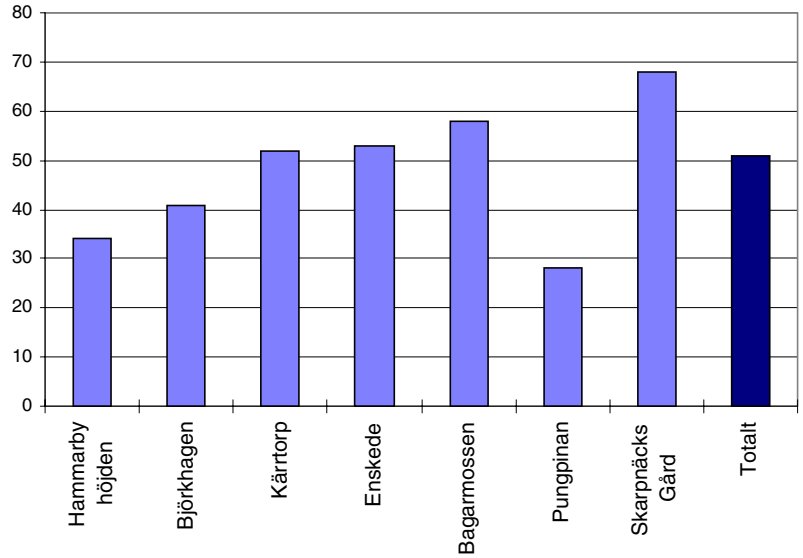

Som framgår av figur 15 uppfattas skadegörelse generellt som ett stort problem i bostadsområdena. I Skarpnäcks Gård, Bagarmossen och Kärrtorp är de intervjuade särskilt bekymrade över skadegörelse. Uppfattningen av nedskräpning följer samma mönster. I detta avseende finns det dock större skillnader mellan bostadsområdena. Skarpnäcks Gård utmärker sig med en särskilt hög problemnivå medan Pungpinan visar på en särskilt låg problemnivå.

Som framgår av figur 16 utmärker sig Skarpnäcks Gård *särskilt* tydligt vad gäller upplevelsen av ungdomsgäng som bråkar och stör ordningen. Drygt 60 procent av de intervjuande upplever detta som ett problem i området. En förklaring till den höga problemnivån kan vara att det bor många unga i området. Problem med berusade personer uppfattas som störst i Kärrtorp, där ungefär hälften av de tillfrågade upplever berusade personer utomhus som ett problem. I Kärrtorp ligger också undersökningsområdets enda systembolag och i nyckelpersonsintervjuerna framkom att torget i anslutning till systembolaget, Kärrtorpsplan, vanligtvis är en samlingsplats för alkoholister.

Figur 15. Andel personer som upplever problem med skadegörelse och nedskräpning i bostadsområdena. Procent, n=1003.

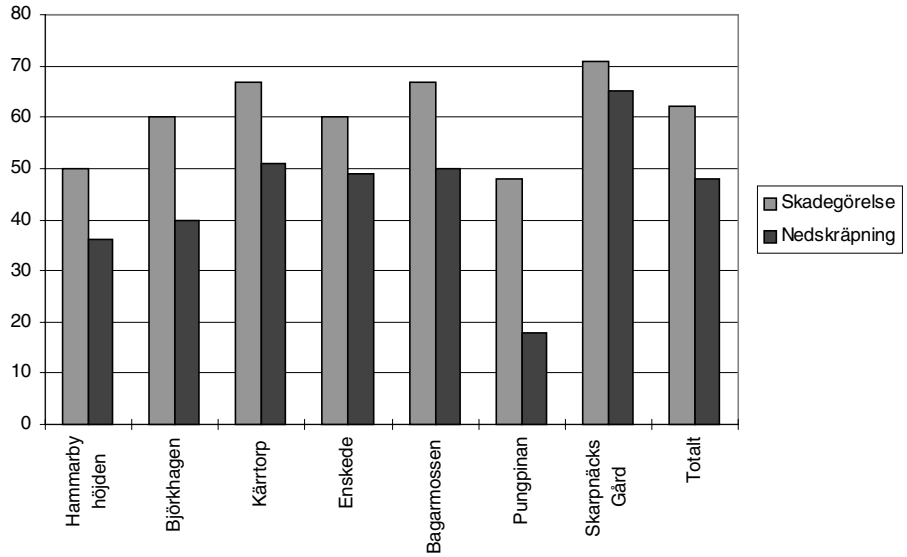

Figur 16. Andel personer som upplever problem med ungdomsgäng som bråkar och stör och problem med berusade personer utomhus i bostadsområdena. Procent, n=1003.

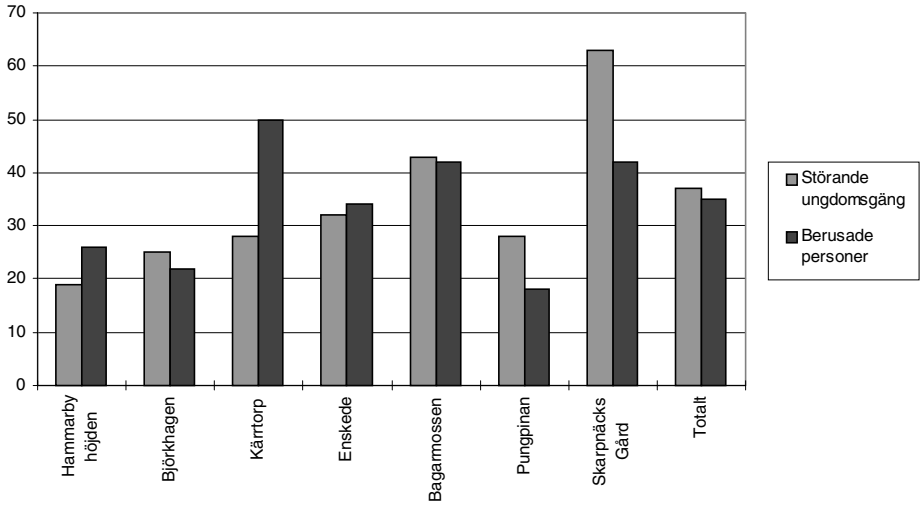

Upplevelse av trygghet

Trygghet är ett komplext begrepp och är därför svårt att fånga i undersökningar av det här slaget. Kartläggningen syftar dock inte till att undersöka trygghetsbegreppet i sin helhet utan snarare till att beskriva några centrala indikatorer på hur tryggheten upplevs i lokalsamhället.

Hur trygg man känner sig kan påverkas av en mängd olika omständigheter. Som nämnts i tidigare avsnitt kan trygghetsupplevelsen exempelvis påverkas av upplevelsen av olika typer av ordningsstörningar. Tryggheten kan också påverkas av upplevelsen av utsatthet för brott. Det behöver dock inte nödvändigtvis vara frågan om egen utsatthet utan även det faktum att man ser eller hör talas om någon annans utsatthet kan skapa otrygghet. Enligt SCB (1995) står dock otryggheten sällan i proportion till den faktiska risken att utsättas för något. Undersökningar har emellertid visat att det på områdesnivå generellt finns ett samband mellan brottslighet och otrygghet.

Ett sätt att mäta trygghet kan vara att fråga om den konkreta trygghetsupplevelsen i en specifik situation. I undersökningen ingick bl a följande fråga: ”Om Du går ut ensam sent en kväll i området där Du bor, känner Du dig då trygg eller otrygg eller går Du aldrig ut sent ensam?”. Totalt svarar ungefär en tredjedel av de intervjuade att de känner sig otrygga om de går ut ensamma sent en kväll i sitt eget bostadsområde.[11] Denna typ av otrygghet är dock olika stor i olika befolkningsgrupper. Kvinnor är generellt betydligt mer otrygga än män i detta avseende. Pensionärer är också en särskilt otrygg grupp. Vidare upplever personer med utländsk bakgrund i större utsträckning än övriga, att de känner sig otrygga då de vistas ute på kvällen. Yngre utan barn är den grupp i familjecykeln som i lägst utsträckning upplever denna typ av otrygghet.

Upplevelsen av otrygghet vid utevistelse sent kvällstid skiljer sig åt mellan områdets bostadsområden. Som framgår av karta 8 är Bagarmossen, Kärrtorp och Skarpnäcks Gård de tre områden där störst andel intervjuade svarar att de känner otrygghet om de är ute på kvällarna. Bagarmossen har den högsta andelen otrygga och en separat analys av området visar att de boende i basområdet Byälvsvägen är särskilt otrygga.

Ett annat sätt att mäta tryggheten är att fråga om upplevelsen av otrygghet på specifika platser. I undersökningen ingår frågor som mäter tryggheten på olika typer av platser: i parker, på torg, på hållplatser för buss eller tunnelbana, på restauranger eller andra nöjeslokaler, i parkeringshus eller på gator, gång och

[11] Många svarar också att de aldrig går ut ensamma sent på kvällarna. Hur svaret, att man aldrig går ut sent ensam, ska tolkas kan diskuteras. Antingen kan det vara så att den tillfrågade undviker att gå ut p g a otrygghet eller så kan det vara så att den tillfrågade helt enkelt inte har något ärende ut. För att undvika detta tolkningsproblem har denna grupp uteslutits ur vissa analyser nedan.

cykelvägar. De som har svarat att de känner sig otrygga har fått namnge platsen samt ange om det händer att de ibland undviker platsen på grund av att de känner sig otrygga. I tabell 2 redovisas den upplevda otryggheten på de olika platserna.

Tabell 2. Andel personer som känner sig otrygga respektive undviker olika platser i det bostadsområdena. Procent, n=1003.

	Andel otrygga	Andel *av otrygga* som undviker
Någon gata, gång eller cykelväg	26	80
Någon park	23	86
Någon hållplats för buss eller t-bana	21	63
Något torg	9	70
Någon parkeringsplats eller något parkeringshus	7	66
Någon restaurang eller annan nöjeslokal	2	100

Som framgår av tabellen är de flesta inte otrygga på de uppräknade platserna. Bland de som är otrygga är det vanligast att man känner sig otrygg på någon gata, gång eller cykelväg, i någon park eller på någon hållplats för buss eller tunnelbana. För en stor del av de som svarar att de är otrygga får upplevelsen praktiska konsekvenser så till vida att de undviker platserna.

Otryggheten på *gator, gång eller cykelvägar* är särskilt stor i Bagarmossen och i Skarpnäcks Gård. Nästan en tredjedel av de som svarar att de känner sådan otrygghet anger att det är mörkret som får dem att känna sig otrygga. Många nämner gångvägar runt tunnelbanan som otrygga. Två gator, Byälvsvägen och Skarpnäcks allé, nämns också som otrygga (se karta 8).

Även då det gäller *parker* är det många som svarar att det är mörkret som får dem att känna sig otrygga. Brandparken och området mellan Skarpnäck och Bagarmossen är två platser som många intervjuade anger som otrygga i detta sammanahang (se karta 8).

Drygt 20 procent svarar att de ibland känner sig otrygga på *någon hållplats för buss eller tunnelbana* i bostadsområdet. Särskilt många svarar att de upplever sådan otrygghet i Skarpnäcks Gård. Flera påpekar också att de endast upplever sådan otrygghet under kvällstid.

Endast en mindre del av de intervjuade har uppgivit att de känner sig otrygga på *något torg* i sitt bostadsområde. Platserna Kärrtorpsplan och Lagaplan nämns dock vid flera tillfällen i svaren (se karta 8). På dessa platser är också brott som exempelvis misshandel och cykelstölder vanliga.

Knappt tio procent av de intervjuade svarar att de känner sig otrygga *på någon parkeringsplats eller i något parkeringshus* i bostadsområdet. Även här är det många som påpekar mörkrets betydelse. I Skarpnäcks Gård är det vidare

särskilt många som svarar att de upplever sådan otrygghet, vilket kan förklaras av att bilisterna i området i huvudsak är hänvisade till parkeringshus. Vid frågan om på vilken parkering eller i vilket parkeringshus som de känner otrygghet, uppger många att de känner sig otrygga i alla parkeringshus i Skarpnäcks Gård. Parkeringshuset beläget på Pilotgatan nämns dock av flera som särskilt otryggt. Just detta parkeringshus är också särskilt drabbat av brott.

Oro att utsättas för brott

Beskrivningen av tryggheten har hittills utgått från trygghet i en specifik situation och på speciella platser. Ytterligare en aspekt av trygghetsupplevelsen är människors oro att utsättas för brott.

I undersökningen tillfrågades de intervjuade om de under *de senaste fyra veckorna* hade känt sig oroliga för något av följande:

a) Att bilen, motorcykeln, mopeden eller cykeln ska bli utsatt för skadegörelse eller stöld om den står parkerad i *det egna bostadsområdet.*
b) Att bli utsatt för inbrott i den egna bostaden.
c) Att bli utsatt för inbrott i källarförråd/vindsutrymme eller garage.
d) Att bli överfallen eller misshandlad i *det egna bostadsområdet*.

Knappt en tredjedel av de intervjuade svarar att de inte har känt sig oroliga för att utsättas för någon av de uppräknade brottstyperna under de sista fyra veckorna före intervjun. Lika många svarar att de har känt sig oroliga för att utsättas för en av brottstyperna. En dryg tredjedel svarar att de har känt sig oroliga för att utsättas för två eller fler av de uppräknade brottstyperna.

Det som flest intervjuade uppger att de har känt sig oroliga för, är att *bilen, Motorcykeln, mopeden eller cykeln ska utsättas för stöld eller skadegörelse om den står parkerad i det egna bostadsområdet*. Nästan 60 procent av de intervjuade svarar att de har känt sig oroliga för det under de senaste fyra veckorna. Särskilt vanlig är oron i Skarpnäcks Gård. Som tidigare har konstaterats är Skarpnäcks Gård också särskilt utsatt vad gäller såväl cykelstölder som bilrelaterade brott.

Nästan 20 procent har känt sig oroliga för inbrott i den egna bostaden under de senaste fyra veckorna. Skillnaderna mellan bostadsområdena är dock stora, vilket framgår av figur 17. De intervjuade i Pungpinan och i Skarpnäcks Gård är särskilt oroliga över att bli utsatta för bostadsinbrott. Oron för att drabbas av inbrott i de olika bostadsområdena sammanfaller väl med risken att drabbas så till vida att oron är mest utbredd i de områden där risken är störst och omvänt. Vidare är de som bor i småhus mer oroliga för att utsättas för inbrott än de som bor i flerfamiljshus, vilket också motsvaras av den verkliga risken att drabbas.

Figur 17. Andel personer som oroat sig för att bli utsatta för inbrott i bostaden de senaste fyra veckorna. Procent, n=1001.

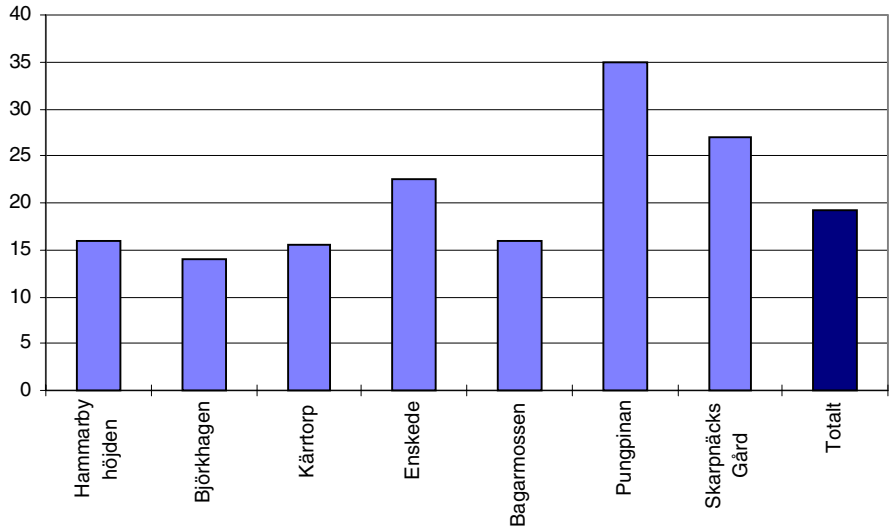

Vad gäller inbrott i källar- eller vindsförråd svarar drygt en tredjedel av de tillfrågade att de har känt oro för det under de senaste fyra veckorna. Även i detta sammanhang finns det skillnader mellan bostadsområdena. Oron är mest utbredd bland de intervjuade i Skarpnäcks Gård. Minst oroade är de intervjuade i Pungpinan och i Björkhagen. Även här finns det ett samband mellan graden av oro och den faktiska risken att drabbas i områdena.

Nästan 20 procent av de tillfrågade har under de senaste fyra veckorna känt sig oroliga för att bli överfallna eller misshandlade i det egna bostadsområdet. I Kärrtorp, Skarpnäcks Gård och i Bagarmossen är oron större än i övriga områden. I dessa områden begås också fler misshandelsbrott än i övriga områden. Ungdomar och personer med utländsk bakgrund oroar sig mer för att bli överfallna eller misshandlade än andra befolkningsgrupper.

Ordningsstörningar, brottslighet och trygghet

Tidigare undersökningar har visat att det finns ett samband mellan upplevelsen av ordningsstörningar, risken att utsättas för brott och upplevelsen av trygghet. Sambandet innebär att i områden där befolkningen upplever en hög grad av lokala problem med ordningsstörningar av olika slag är också risken att utsättas för brott generellt större samtidigt som tryggheten generellt är sämre. Kartläggningen i Skarpnäck visar att detta gäller även där. Upplevelsen av ordningsstörningar, anmäld brottslighet och upplevelse av otrygghet i bostadsområdena sammanfattas i tabell 3.

Som framgår av tabellen tenderar de områden som ligger över den genomsnittliga upplevelsen av ordningsstörningar också att ligga över genomsnittet på såväl brottslighet som upplevelse av otrygghet och omvänt. Sambanden kan förklarats av en teori som bland annat menar att det ”stora växer ur det lilla” (Wilson och Kelling, 1982). Teorin innebär att det krävs ett visst förfall i form av att exempelvis olika ordningsstörningar breder ut i ett område för att brottslighet ska få fäste där. Enligt teorin signalerar en nedgången miljö, där exempelvis skadegörelse och störande ungdomsgäng är ett vanligt inslag, att ingen bryr sig. Detta kan leda till såväl otrygghet som ytterligare problem med ordningsstörningar och i förlängningen även till problem med grövre brottslighet. Ett sätt att arbeta för såväl en minskad brottslighet som för en ökad trygghet kan enligt teorin vara att angripa ordningsstörningar och mindre grov brottslighet av olika slag.

Tabell 3. Upplevelsen av ordningsstörningar, anmäld brottslighet och upplevelse av otrygghet i bostadsområdena (plustecken = över medel, minustecken = under medel, inget tecken = medel).[12]

	Ordnings-störningar	Brottslighet	Otrygghet
Hammarbyhöjden	-	+	-
Björkhagen	-	-	-
Kärrtorp	+	+	+
Enskede		-	-
Bagarmossen	+		+
Pungpinan	-	-	+
Skarpnäcks Gård	+	+	+

Med hjälp av tabellen är det lätt att identifiera ett par undantag från det generella sambandet i Skarpnäck. I Hammarbyhöjden ligger brottsligheten över genomsnittet samtidigt som upplevelsen av lokala problem och otrygghet ligger under genomsnittet. En förklaring till att den förhöjda nivån av brottslighet i området inte verkar påverka trygghetsupplevelsen skulle kunna vara strukturen på brottsligheten. Brottstyper som kan skapa stor otrygghet bland befolkningen, som exempelvis våldsbrott och bostadsinbrott, ligger mycket lågt i området. Det andra undantaget från sambandet är den höga otryggheten i Pungpinan. Som tidigare nämnts är resultaten från detta område förknippade med större osäkerhet än resultat från övriga områden eftersom antalet intervjuade i området är lågt. Ytterligare en osäkerhetsfaktor är att området inte är tydligt avgränsat från övriga områden.

[12] Som mått på upplevelsen av ordningsstörningar används i detta sammanhang medelantalet ordningsstörningar de intervjuade upplever som problem i det egna bostadsområdet. Som mått på upplevelsen av otrygghet används den andel som uppger att de både upplever otrygghet vid utevistelse sent kvällstid och otrygghet på minst tre platser i det egna bostadsområdet. Som mått på förekomsten av brottslighet används antalet anmälda brott per 1000 invånare år 1998.

Huvudresultat och sammanfattande diskussion

I denna kartläggning beskrivs såväl brottslighet som trygghet i närpolis- och stadsdelsområdet Skarpnäck i Stockholm. Beskrivningen av brottsligheten bygger i huvudsak på anmälningsstatistik, medan beskrivningen av tryggheten utgår från en frågeundersökning riktad till de boende i området. Kartläggningens huvudfokus är att beskriva problemens geografiska fördelning.

Den här typen av undersökningar utmynnar inte i några givna svar på hur man kan minska brottsligheten och öka tryggheten. Däremot kan kartläggningar av det här slaget ge kunskaper som kan ligga till grund för de lokala aktörernas fortsatta arbete med att uppnå detta. Det är förstås de lokala aktörerna som har bäst möjlighet att avgöra hur ett brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete ska bedrivas. Utöver kunskaper som en kartläggning kan ge, har de lokala aktörerna andra insikter om området och dess problem. De känner också till vilka lokala resurser som kan aktiveras.

Kartläggningen visar att det finns tydliga skillnader mellan undersökningsområdets olika bostadsområden vad gäller såväl brottslighet som otrygghet. Detta innebär att behovet av brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder skiljer sig åt mellan bostadsområdena. Ett genomgående resultat är att bostadsområdet Skarpnäcks Gård ständigt återkommer med höga problemnivåer, oavsett vilka problem som studeras. I övrigt har bostadsområdena Kärrtorp och Bagarmossen höga problemnivåer i många sammanhang. Däremot är problemnivån förhållandevis låg i bostadsområdena Björkhagen, Enskede och Pungpinan. Området Hammarbyhöjden är det område vars problemnivå varierar tydligast beroende på vilken typ av problem som studeras.

Dessa övergripande mönster i problemvariationen mellan områdena kan delvis bero på skillnader i boende- och befolkningsstrukturer. I områden som har generellt höga problemnivåer bor de flesta i flerfamiljshus, varav en stor andel förvaltas av allmännyttan. Områden som generellt har förhållandevis låga problemnivåer domineras däremot av småhusbebyggelse, bostadsrätter eller privat ägda flerfamiljshus. Skillnaderna i områdenas brottslighet och trygghet kan dock troligtvis även förklaras av andra faktorer. Av kartläggningen framgår att många problem i områdena uppvisar geografiska mönster som inte kan förklaras av slumpen. I vissa fall kan det vara motiverat att göra en fördjupad problemanalys och samla in mer information om problemen. Dessutom kan det vara lämpligt att inventera de platser där problemen förekommer. Utifrån kunskap om varför problembilden ser ut som den gör kan det vara lättare att förebygga problemen.

Bostadsområdet Skarpnäcks Gård

Det område som utmärker sig särskilt med återkommande höga problemnivåer, Skarpnäcks Gård, byggdes för snart 20 år sedan. Skarpnäcks Gård uppvisar avvikande höga nivåer för samtliga brottskategorier som studeras i kartläggningen. Nivåerna vad gäller såväl upplevelsen av olika typer av lokala problem som upplevelsen av otrygghet är också generellt sett höga. I området finns således särskilda behov av brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder.

Enligt nyckelpersonerna har Skarpnäcks Gård inte ännu stabiliserats och ”hittat” sin karaktär. Nyckelpersonerna beskriver också att området är inne i en fas som kan liknas vid en nedåtgående social spiral, där resursstarka grupper flyttar ifrån området. Statistiska uppgifter visar också att in- och utflyttningen är hög i området. Farhågorna om den negativa sociala utvecklingen i Skarpnäcks Gård motiverar att extra uppmärksamhet riktas mot området. Vid sidan om konkreta brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder finns det anledning att arbeta för att öka trivseln i området. Av frågeundersökningen framgår exempelvis att befolkningen i området i stor utsträckning upplever problem med olika typer av ordningsstörningar. Att angripa sådana problem kan vara ett sätt att öka trivseln och tryggheten, och kan i förlängningen leda till minskad brottslighet.

Utmärkande för befolkningen i Skarpnäcks Gård är den höga andelen unga. Mer än en fjärdedel av invånarna är under 12 år. En brottstyp som är särskilt framträdande i området är misshandel. Enligt nyckelpersonerna är de misshandelsbrott som sker utomhus till största delen ungdomsbråk av olika slag. Frågeundersökningen visar också att befolkningen i stor utsträckning upplever stökiga ungdomsgäng som ett problem i området.

Befolkningsstatistiken talar för att antalet tonåringar kommer att öka dramatiskt under de närmaste åren. Det finns därför särskild anledning att arbeta med ungdomsfrågor i området, vilket man i dagsläget också gör. Exempelvis har man under år 1999 startat ett projekt med så kallade Lugna Gatan-värdar i området. Värdarna är tidigare arbetslösa ungdomar i åldern 20-25 år som har anställts och utbildats för att bedriva socialt inriktat arbete för unga. I Skarpnäcks Gård arbetar sammanlagt sex värdar. De ska fungera som positiva förebilder för de yngre samt visa att det finns alternativ till kriminalitet och missbruk. Värdarna arbetar såväl i skolorna som på olika platser i stadsdelen, exempelvis i tunnelbanan. Med tanke på områdets problembild är det viktigt att frågor som rör ungdomsproblem även fortsättningsvis prioriteras särskilt i området. Utifrån de framtida förändringarna i åldersstrukturen är det rimligt att anta att problemnivån i området kan komma att öka om man inte satsar särskild kraft på att förebygga problemen.

Områdets lokala knutpunkter

I undersökningsområdet finns fem tunnelbanestationer. Flertalet av dessa ligger i anslutning till koncentrationer av affärer, restauranger eller andra serviceinrättningar, och utgör därmed lokala knutpunkter i området. På den här typen av platser, där många människor rör sig, koncentreras av naturliga skäl vissa typer av problem. Kartläggningen av brottsligheten visar exempelvis att misshandelsbrott och i viss utsträckning cykelstölder är koncentrerade till knutpunkterna i Skarpnäck.

Ungefär hälften av de anmälda misshandelsbrott som skett utomhus ligger inom en radie av 75 meter från någon av tunnelbanestationerna. Brotten är särskilt koncentrerade till knutpunkterna i Kärrtorp, Bagarmossen och Skarpnäcks Gård. Brotten är också koncentrerade i tiden och sker i störst utsträckning på fredagar och lördagar samt på kvällar. Koncentrationen i tid och rum ger möjligheter att sätta in verkningsfulla förebyggande åtgärder. Det kan exempelvis handla om att göra förändringar i den fysiska miljön eller om att erbjuda ungdomar attraktiva aktiviteter under dessa tider. Att förebygga denna typ av brottslighet genom att vara på ”rätt” plats vid ”rätt” tid kan dock vara svårt. På de platser (i anslutning till tunnelbanestationerna) och under de tider (fredagar- och lördagkvällar) då brottsrisken är särskilt stor har det i snitt anmälts ungefär ett brott var tredje vecka. Det är dock rimligt att anta att även andra mindre grova brott och ordningstörningar av olika slag är överrepresenterade på dessa platser och tider. Dessutom har kartläggningen visat att otryggheten är särskilt utbredd på dessa platser.

Cykelstölderna är relativt utspridda över hela undersökningsområdet, men det finns samtidigt vissa ansamlingar vid de lokala knutpunkterna. På den här typen av platser har många behov av att parkera cyklar och det är därför viktigt att det finns säkra uppställningsplatser där. Förutom att cykelstölder ställer till besvär för de som drabbas, kan de sprida en känsla av oordning och otrygghet. Flest cykelstölder begås vid tunnelbanestationerna i Kärrtorp och i Bagarmossen. Det finns således anledning att fundera på om, och i så fall hur, uppställningsplatserna för cyklar kan göras säkrare på dessa platser.

Av frågeundersökningen framgår också att flera av de lokala knutpunkterna i området upplevs som otrygga av befolkningen. De intervjuade nämner framför allt Kärrtorpsplan, Lagaplan och Skarpnäcks allé. Flera nyckelpersoner påpekar att Kärrtorpsplan också är en samlingsplats för personer med missbruksproblem. Där finns också områdets enda systembolag. Enligt polisen är detta också en förklaring till att många misshandelsbrott begås där. Trygghetsmätningen visar vidare att de boende i Kärrtorp i stor utsträckning upplever att berusade personer utomhus är ett problem i området. Genom att bearbeta prob-lemen vid Kärrtorpsplan har man troligtvis mycket att vinna vad gäller såväl trygghet som brottslighet.

Den bilrelaterade brottsligheten

Den bilrelaterade brottsligheten utgör en stor del av den anmälda brottsligheten. Ungefär 20 procent av alla anmälda brott mot brottsbalken i Sverige är bilrelaterade. Att så många drabbas bidrar till att skapa otrygghet i samhället och gör det överhuvudtaget motiverat att satsa på förebyggande åtgärder. I Skarpnäck anmäldes drygt 1 600 bilrelaterade brott under år 1998, vilket motsvarar hela 28 procent av alla anmälda brott mot brottsbalken under detta år. Även om inga bostadsområden är helt förskonade, är brotten i vissa fall koncentrerade till enskilda platser.

En analys av brottens geografiska fördelning visar att många av de anmälda brotten har begåtts i parkeringshusen i bostadsområdet Skarpnäcks Gård. I frågeundersökningen är det också många i detta område som pekar ut parkeringshusen som särskilt otrygga platser. Dessutom är de boende i Skarpnäcks gård mer oroliga för att utsättas för bilrelaterade brott än boende i övriga bostadsområden.

Den kraftiga koncentrationen av brott till parkeringshusen ger goda förutsättningar för att sätta in verkningsfulla motåtgärder. I Skarpnäck har man kunskap om att parkeringshusen är särskilt utsatta, och man har också vidtagit en rad åtgärder för att komma till rätta med problemen. Det bostadsbolag som har gjort mest omfattande förändringar, har också få anmälda brott i sina parkeringshus. Mot bakgrund av resultaten i denna kartläggning framstår det som väl motiverat att fortsätta ansträngningarna för att förebygga de bilrelaterade brotten i parkeringshusen. Många metoder kan användas för att förebygga brott på sådana platser. Inte minst omdaningar av den fysiska miljön kan förändra förutsättningarna för brottsligheten, exempelvis förbättrad belysning och insyn som stimulerar den informella sociala kontrollen. Att upplysa bilägarna om hur de kan skydda sig mot brott kan också vara en framkomlig väg.

Vid sidan om parkeringshusen i Skarpnäcks Gård är bostadsområdet Hammarbyhöjden mer drabbat av bilrelaterade brott än övriga bostadsområden. Av frågeundersökningen framgår att de boende i området trots detta inte är mer oroliga att utsättas för bilrelaterade brott än andra. Kartan över brottens fördelning visar att brotten, med några undantag, inte är koncentrerade till specifika platser, utan att de är utspridda i hela bostadsområdet. Den förhållandevis höga nivån kan göra det motiverat att titta närmare på vilka omständigheter som underlättar brottsligheten och vilka åtgärder som skulle kunna vidtas. Ett sätt är att göra direktobservationer, exempelvis genom att polisen, förvaltningen, bostadsbolagen och företrädare för de boende tillsammans inventerar situationen på plats. Gemensamma genomgångar av detta slag ger ofta upphov till förslag på åtgärder. Då befolkningen inte är medveten om att brottsrisken är förhållandevis hög kan det också finnas anledning att informera om hur bilägare kan minska risken för att utsättas.

Ett undantag från den generellt sett utspridda bilbrottsligheten i Hammarbyhöjden är en parkering vid Blåsuts tunnelbanestation. Den relativt ödsligt belägna parkeringen drabbades under år 1998 av 65 anmälda bilrelaterade

brott. Trots den höga koncentrationen har antalet anmälda brott minskat i jämförelse med tidigare år. Detta troligen som ett resultat av att flera situationellt inriktade åtgärder vidtagits. Buskar har klippts ner, belysningen har förbättrats och parkeringen har delats i mindre delar med separata in- och utfarter. Även om inte brotten upphört har dessa insatser av allt att döma bidragit till minskningen.

Den bostadsrelaterade brottsligheten

Vad gäller bostadsinbrott kan man anta att de flesta anmäls till polisen. Däremot tyder skattningar på att endast omkring en tredjedel av inbrotten i källare och på vindar anmäls. Förutom att de bostadsrelaterade brotten är vanliga, är framför allt inbrott i bostäder ett allvarligt integritetskränkande brott som skapar otrygghet. I Skarpnäck anmäldes år 1998 sammanlagt 120 inbrott i bostäder och 277 inbrott i källare och på vindar, vilket sammanlagt var cirka sju procent av alla brott mot brottsbalken i området detta år. Skarpnäck var därmed mer drabbat av bostadsrelaterade brott än Stockholms övriga ytterstadsområden.

En karta över bostadsinbrotten visar att de i hög grad är koncentrerade till bostadsområdet Skarpnäcks Gård, framför allt till den östra delen av det så kallade Skarpnäcksfältet. Av frågeundersökningen framgår också att andelen personer som oroar sig för att råka ut för bostadsinbrott är högt i detta område.

Många av inbrotten på Skarpnäcksfältet drabbar bostäder som förvaltas av ett av de bostadsbolag som ingår i närpolisrådet. Relativt många inbrott drabbar också bostadsrättslägenheter. Bostadsbolagen och andra aktörer i området har gjort olika insatser för att förebygga bostadsinbrott, bland annat har skalskyddet setts över. Kartläggningen ger dock besked om att de förebyggande åtgärderna i området bör vidareutvecklas. Åtgärder som kan vara aktuella i områden med flerfamiljshus är exempelvis att bygga om entréer, se över lås, fönster och dörrar. Eftersom det finns en tendens att ett hushåll eller en fastighet som drabbas en gång kan komma att råka ut för nya inbrott, kan det finnas anledning att rikta särskilda insatser mot redan utsatta, till exempel genom en utvecklad fastighetsskötsel. Andra åtgärder kan genomföras inom ramen för grannsamverkan, exempelvis ett system där grannar ser till varandras bostäder.(För en mer detaljerad genomgång av tänkbara åtgärder se *Ideskrift 3. - Brottsförebyggande åtgärder i praktiken*.)

Vad som inte framgår av kartan över inbrotten är att bostadsområdet Pungpinan i själva verket är förhållandevis utsatt för bostadsinbrott. Räknat per hushåll är området nämligen det mest drabbade i Skarpnäck. Resultatet ska dock tolkas med stor försiktighet. Pungpinan är ett litet område med knappt 2 000 invånare, med övervägande småhusbebyggelse. Den höga nivån per hushåll bygger i själva verket bara på tio bostadsinbrott under år 1998. Frågeundersökningen visar dock att förhållandevis många i Pungpinan oroar sig för att drabbas för inbrott. Bland annat mot denna bakgrund kan det trots allt vara

motiverat att överväga förebyggande åtgärder där. Erfarenheterna säger att det många gånger går att etablera fungerande grannsamverkan i områden med småhusbebyggelse. En ökad kontakt och ömsesidig tillsyn mellan de boende kan både öka tryggheten och göra området mindre attraktivt för motiverade förövare.

Inbrotten i bostäder hänger förstås samman med att bostäderna ibland står tomma. En särskild analys visar att bostadsinbrotten är vanliga under sommarmånaderna och i december, det vill säga under tider då många är bortresta. Framför allt märks en uppgång från maj till juni. Dessa resultat kan vägas in då man utformar brottsförebyggande åtgärder. Lösningar som innebär att de boende ser till varandras bostäder är ett sätt att motverka inbrott och öka tryggheten.

Inbrott i källare och vindar är vanligare än inbrott i bostäder. Framför allt drabbas flerfamiljshus. Undersökningar visar också att fastigheter som förvaltas av allmännyttiga bostadsbolag är särskilt utsatta. På en karta över brottsligheten framträder koncentrationer av inbrott i källare och på vindar i delar av Skarpnäcks Gård och i delar av Bagarmossen. En jämförelse av antalet inbrott per hushåll visar att Skarpnäcks Gård är betydligt mer utsatt än andra bostadsområden. Förutom de fastigheter som förvaltas av bostadsbolag som ingår i närpolisrådet, har också fastigheter med bostadsrätter drabbats. Analysen av inbrott i källare och på vindar signalerar alltså, i likhet med analysen av inbrott i bostäder, att det kan vara motiverat att vidga det brottsförebyggande samarbetet till att omfatta andra än de stora bostadsbolagen. Genom bland annat närpolisrådets försorg har det vidtagits olika åtgärder för att förebygga inbrott i källare och på vindar i Skarpnäcks Gård och det är inte omöjligt att den kraftiga nedgången i antalet inbrott från år 1997 till år 1998 (30 procent) hänger samman med dessa insatser.

En analys av brottens fördelning över året visar att brotten inte kan knytas till några få tillfällen. Därmed torde det finnas konkreta omständigheter som gör att vissa områden och fastigheter utsätts mer än andra. Vilka dessa omständigheter är kan undersökas genom direktobservationer på plats. Det finns en mängd metoder som kan sättas in för att förebygga inbrott i källare och på vindar. Många handlar om att göra fysiska förändringar, exempelvis att byta ut lås och dörrar och dela in stora sammanhängande förrådsutrymmen i mindre enheter. Åtgärder av dessa och andra slag kan i många fall utvecklas inom ramen för en förbättrad fastighetsskötsel. Insatser för att öka de boendes ansvar och kontakter med varandra kan också ge brottsförebyggande effekter.

Litteratur

Brottsförebyggande rådet (1998a). *Brottsutvecklingen i Sverige 1995-1997*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.

Brottsförebyggande rådet (1998b). *Konsten att lästa statistik om brott och brottslingar*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.

Brottsförebyggande rådet (1999:13) *Kartläggning, problemanalys och prioriteringar - idéskrift 2*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.

Brottsförebyggande rådet (2000:01) *Brottsförebyggande åtgärder i praktiken - idéskrift 3*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.

Statistiska Centralbyrån (1995). *Offer för vålds- och egendomsbrott 1978-1993*. Serien Levnadsförhållanden. Rapport nr 88. Stockholm: SCB.

Wikström, P.-O., Torstensson, M. och Dolmén, L. (1997). *Lokala problem, brott och trygghet i Stockholm län*. Solna: Polishögskolan, forskningsenheten.

Wilson, J. Q. och Kelling, G. (1982) Broken windows: The police and neighbourhood safety. *Atlantic Monthly* 3: 29-38.

Bilagor

Bilaga 1

Registrerade brott mot brottsbalken i Skarpnäcks närpolisområde år 1998.

Brottskategori	Antal	Procent
Misshandel utomhus	126	
Misshandel inomhus	186	
Övriga brott mot 3 kap	19	
4 kap Brb - Brott mot frihet och frid	**465**	**8.1**
Olaga hot	225	
Ofredande	138	
Övriga brott mot 4 kap	75	
5 kap Brb - Ärekränkning	**32**	**0.6**
6 kap Brb - Sexualbrott	**48**	**0.8**
Försök till /fullbordad våldtäkt	8	
Sexuellt tvång	3	
Sexuellt ofredande	37	
7 kap Brb - Brott mot familj	**4**	**0.1**
8 kap Brb - Stöld, rån och andra tillgreppsbrott	**3 789**	**65.9**
Försök till biltillgrepp	186	
Fullbordat biltillgrepp	558	
Stöld från motordrivet fordon	889	
Tillgrepp av cykel	311	
Inbrott i bostad	120	
Inbrott i källare/vind	277	
Inbrott i skola/bibliotek/undervisningslokal/förskola/fritidshem	58	
Inbrott i kafé, restaurang, näringsställe	40	
Inbrott i kontor	65	
Inbrott i butik/varuhus/kommersiell utställningslokal	104	
Inbrott övriga	312	
Snatteri/stöld utan inbrott i butik	105	
Snatteri/stöld utan inbrott - övriga	584	
Rån mot post/butik/taxi	8	
Annat rån - utomhus	41	
Annat rån - inomhus	3	
Övriga brott mot kap 8	128	
9 kap Brb - Bedrägeri och annan oredighet	**135**	**2.3**
10 kap Brb - Förskingring och annan trolöshet	**26**	**0.5**
11 kap Brb - Brott mot borgenärer mm	**3**	**0.1**
12 kap Brb - Skadegörelsebrott	**711**	**12.4**
Skadegörelse på motorfordon (ej genom brand)	153	
Klotter	232	
Annan skadegörelse	326	
13 kap - 20 kap Brb - Allmänfarliga brott, förfalskningsbrott, mened och annan osann utsaga, brott mot allmän ordning, brott mot allmän verksamhet mm, tjänstefel.	**129**	**2.2**
Uppgift om brottstyp saknas	75	1.3
Totalt	5748	100.1

Bilaga 2

Antal brott per1000 invånare. En jämförelse mellan Skarpnäcks stadsdelsområde och genomsnittet för övriga ytterstadsområden i Stockholm.

Brottskategori	Skarpnäck	Övrig ytterstad	Procentuell skillnad Skarpnäck - övrig ytterstad
Brottsligheten totalt	164.0	164.0	0
Bilrelaterad brottslighet	40.0	37.3	+7
Cykelstölder	8.3	7.2	+15
Bostadsinbrott	3.0	2.8	+7
Inbrott i källare- vindsförråd	7.3	5.7	+28
Misshandel	8.8	7.9	+11

Bilaga 3

Antal anmälda brott år 1996 till och med år 1998 i Skarpnäcks närpolisområde[13].

Brottskategori	År 1996	År 1997	År 1998
Brottslighet totalt	5863	5824	5583
Bilrelaterad brottslighet	1484	1531	1469
Cykelstölder	414	465	311
Bostadsinbrott	118	142	120
Källare- och vindsinbrott	378	372	274
Misshandel	279	329	302

[13] För att data för de olika åren ska bli jämförbara ingår endast de områden som har tillhört närpolisområdet under hela treårsperioden i tabellen.